

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BLU-BACH15

Predefinert informasjon

Startdato:	16-12-2019 09:00	Termin:	2019 HØST
Sluttdato:	03-01-2020 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 BLU-BACH15 1 BOPPG 2019 HØST stord		
Intern sensor:	Mari Engesæter		

Deltaker

Navn:	Björg-Anita Storesund
Kandidatnr.:	242
HVL-id:	221350@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Utfordrende atferd og anerkjennelse		
Antall ord *:	10042		
Navn på veileder *:	Mari Engesæter		
Egenerklæring *:	Ja	Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:	Ja

Gruppe

Gruppenavn:	Atferdd og anerkjennelse
Gruppenummer:	24
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

BACHELOROPPGAVE

Utfordrende barn trenger anerkjennende voksne.

Challenging children need recognizable adults.

Björg-Anita Storesund

Navn på bachelorprogrammet: Barnehagelærer

Fakultet/Institutt/program: Høgskolen på Vestlandet, campus Stord.

Innleveringsdato: 03. Januar. 2020

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Forord

Denne oppgaven er skrevet på bakgrunn av et avsluttende treårig kapittel i barnehagelærerstudie. Temaet omhandler i hovedsak barn i førskolealder sin utfordrende atferd. Den presenterer to pedagogiske ledere sin erfaring og forståelse av utfordrende atferd, samt hvordan de håndterer dette. I tillegg har jeg intervjuet en rektor i forsøk på å belyse viktigheten av tidlig innsats. Det har vært en spennende periode som har gitt meg ny forståelse rundt atferd som fenomen. Jeg har dannet meg ny teoretisk kunnskap, i tillegg til å se virkeligheten gjennom tre informanter sine erfaringer.

Nå som oppgaven er besvart vil jeg takke informantene som stilte opp, og som tok seg god tid til å dele av sine erfaringer. Jeg vil takke min veileder som har veiledet meg i oppgaven. Videre vil jeg takke min mann som til tross for sykdom har støttet og motivert meg. Til slutt vil jeg takke mine to barn for tålmodigheten gjennom prosessen.

Innhold

Forord.....	2
1. SAMMENDRAG	5
2. INNLEDNING	6
3. METODE	8
3.1. Valg av metode.....	8
3.2. Kvalitativt forskningsdesign.....	9
3.2.1 Fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming	9
3.3. Valg av informanter – utvalg.....	9
3.3.1 Utvalgskriterier:.....	10
3.4. Datainnsamlingsverktøy	10
3.4.1 Personlig halvstrukturet intervju	10
3.5. Praktisk gjennomføringen	10
3.6. Vurdering av datamaterialet	11
3.6.1 Gyldighet.....	11
3.6.2 Pålitelighet.....	12
3.7 Analyse av data og resultat.....	12
3.8 Etske hensyn.....	13
3.9 Metodenes sterke og svake sider	13
4 TEORIDEL	15
4.1 Utfordrende atferd og aggresjon.....	15
4.1.1 Reaktiv aggresjon	15
4.1.2 Proaktiv aggresjon.....	15
4.3 Personlighet og sosial kompetanse	16
4.4 Emosjonell kompetanse og selvregulering.....	16
4.5 Årsaker til en atferd.....	17
6.1.1 Voksenrollen	17
6.1.1 Den autoritative voksne.....	18
6.1. Den forsømmende voksne	18
6.2. Den autoritære voksne.....	18
6.3. Den ettergivende voksne	19
6.5 Tidlig innsats	19
5. PRESENTASJON AV DATA/RESULTAT	20
5.1. Sammendrag av de viktigste funnene.....	20
DRØFTING.....	23
6.1. Utfordrende atferd og aggresjon.....	23

6.2	Proaktiv aggresjon	24
6.3.	Kognitiv utvikling	25
6.4.	Affekt og emosjon	25
6.5	Relasjon og samspill.....	26
6.6	Håndtering av utfordrende atferd	26
6.1.	Den autoritative voksne	27
6.7	Sosial kompetanse og empati	29
	KONKLUSJON/AVSLUTNING	31
	LITTERATURLISTE	33
	VEDLEGG	35

1. SAMMENDRAG

Utfordrende atferd er for tiden et aktuelt og sentralt tema som kan forstås på ulike måter. Mange sier at utfordrende atferd er et økende problem både i barnehage og skole. Hvordan utfordrende atferd håndteres og årsaker til at utfordrende atferd skjer opplever jeg som omdiskutert. På foredrag av Pål Roland (oktober, 2019) ble det sagt at foreldre er mer ettergivne enn før. Jeg finner imidlertid ikke forskning på at dette stemmer. Men det fins resultater fra en foreldreundersøkelse fra 1995 som viser at foreldre er usikre på hvordan de håndterer utfordrende atferd (Askland & Sataøen, 2016, s. 142).

Gjennom teori, tidligere forskning og innsamlet empiri kan det likevel synes å være en sammenheng mellom voksens væremåte og hvordan barn lærer å forholde seg til normer og regler. I den innsamlede empirien vises det å være enighet i at den proaktive aggresjonen har økt både i barnehage og skole. Barn lærer gjennom å erfare. Man kan se etter normative trekk og trass i 2-4 års alderen (Roland & Størksen, 2014, s. 63). Det er viktig å gi barn verktøy som de kan øve seg på å bruke og veilede dem i de vanskelige følelsene med hensyn til tidlig innsats (Roland & Størksen, 2014 s. 63). Rammeplanen er tydelig på hva som skal til for å kunne fungere sammen med andre i sosiale samspill, der sosial kompetanse er en forutsetning (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 22).

Med utgangspunkt i problemstillingen «Hva kan være årsaker til utfordrende atferd blant barn i barnehagen og hvordan kan personalet møte utfordrende atferd på en god måte?», har to pedagogiske ledere og en rektor deltatt i personlige kvalitative intervju, og hjulpet meg til å besvare denne problemstillingen.

2. INNLEDNING

I løpet av disse årene på barnehagelærerutdanningen har spesielt barns utfordrende atferd, og hvorfor de gjør som de gjør opptatt meg. Jeg har lært hvor viktig det er med anerkjennende voksne, gode relasjoner og samspill for et barns utvikling. I fjor vinter var jeg på foredrag med Pål Roland. Han snakket om den viktige voksenrollen og hvordan den autoritative voksne, basert på forskning, kan gi de beste forutsetningene for barns utvikling. Da jeg så programmet «våre håpefulle» og hvordan noen voksne møter barns utfordrende atferd fra 1. klasse ble jeg tankefull. Gutten var ifølge voksne og barn et problem og falt til slutt ut av videregående skole (Bjerk, 2019, 09:07-18:15). Hva om denne gutten hadde møtt autoritative voksne som veiledet ham i stedet for å straffe ham?

«Alle barn skal føle seg sett og anerkjent for den de er, og ha en plass og verdi i fellesskapet» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). I min praksis i barnehage og grunnskole har jeg erfart barn som har vanskelig med å ta imot beskjed fra voksne. Jeg har sett frustrasjon og oppgitthet hos personalet. Barn har reagert fysisk og psykisk. Jeg har snakket med skoleansatte og rektorer som mener at det aldri har vært så mye utagering som nå, og jeg har snakket med barnehageansatte som føler at de har mistet autoriteten sin. Jeg tenker det er viktig at man som barnehagelærer evner å se etter hva som ligger bak utfordrende atferd, og være bevisst sin rolle som voksen i håndteringen. Jeg tror at en slik bevissthet kan virke forebyggende og står derfor ovenfor følgende problemstilling;

Hva kan være årsaker til utfordrende atferd blant barn i barnehagen og hvordan kan personalet møte utfordrende atferd på en god måte?

Jeg velger å se nærmere på begrepene utfordrende, atferd og voksenrollen da jeg tror at dette kan forklare en del. Min forståelse av en atferd er at alle uttrykk og handlinger vil formidle noe. Oppgaven vil se på det relasjonelle hvor det er et dynamisk samspill mellom barns utfordrende atferd og menneskene rundt. Jeg avgrenser til pedagogiske ledere samt en rektor på bakgrunn av at ledere har et overordnet ansvar.

Hva den enkelte opplever som utfordrende trenger ikke være utfordrende for alle. Jeg vil også se på ulike årsaker til utfordrende atferd med utgangspunkt i utviklingspsykologiske trekk. Mange barn er ofte sinte når de utfordrer, jeg vil derfor ta for meg aggresjonsbegrepet og skille mellom proaktiv og reaktiv aggresjon. Videre vil jeg se på

emosjonell, kognitiv og sosial utvikling, tidligere forskning og voksenrollen. Kan den autoritative voksenstilen være et tiltak for å fremme ønsket atferd? På bakgrunn av denne aktualiseringen er formålet med oppgaven å forstå barn som utfordrer, samt voksenrollen i møte med barns utfordrende atferd.

Forskning viser at omlæring har effekt dersom man starter tidlig (Tremblay, 2010, referert i Roland & Størksen, 2014, s. 51). Jeg vil benytte meg av kvalitativ metode og intervju som datametode. Den kvalitative metoden har sin drivkraft i å finne svar gjennom fyldige data av personer og situasjoner på angitte virkeligheter, og å forstå virkeligheten slik den oppfattes av de personene forskeren studerer (Thagaard, 1998, i Nerland, 2019, s. 2). Empirien blir deretter presentert, og funn bli drøftet opp mot teoridelen for å svare på problemstillingen. Avslutningsvis vil jeg oppsummere og konkludere oppgaven.

3. METODE

I denne oppgaven ønsker jeg å få en dybdeforståelse for hvilken kunnskap barnehagelærere har om utfordrende atferd hos barn og håndtering av utfordrende atferd på en god måte. Dette kapittelet omhandler derfor en oversikt over valg jeg har tatt ift. planlegging og gjennomføring av oppgaven.

3.1. Valg av metode

Samfunnsvitenskapelige metoder ser på den sosiale virkeligheten og samhandling mellom mennesker. Metoden går ut på å innhente informasjon om den sosiale virkeligheten, forstått som den virkeligheten folk opplever (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 21). Den sosiale virkeligheten i denne sammenheng er barns utfordrende atferd og voksnes håndtering av utfordrende atferd. Deretter handler det om hvordan denne informasjonen kan analyseres, og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser – som hvilken kompetanse og praksis barnehagen har på området (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 16). Forskning handler om å fremskaffe ny viten for å øke vår kunnskap og forståelse (Løkken og Søbstad, 2014, s. 18). Det finnes ulike metoder, men innen samfunnsvitenskapelig forskning er det vanlig å skille mellom kvantitativt og kvalitativt orienterte metoder (Christoffersen og Johannesen, 2012, s. 17). Kvalitativ metode samler inn informasjon ved hjelp av ord og tekster, mens kvantitativ metode bruker tall og statistikk (Postholm og Jacobsen, 2016, s. 41).

I denne oppgaven har jeg valgt å benytte kvalitativ forskningsmetode på bakgrunn av et ønske om å få bredere forståelse rundt fenomenene utfordrende atferd og håndtering av utfordrende atferd. I pedagogikken studerer man kvalitative fenomener og prosesser (Postholm og Jacobsen, 2016, s. 41). Jeg velger å ha en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming. Ifølge Busch (2013, s. 53) egner kvalitativ metode seg når man vil ha informative svar av komplekse sammenhenger. På bakgrunn av dette skal jeg bruke personlig intervju som datainnsamling hvor jeg har valgt ut tre informanter fra tre forskjellige institusjoner. For at oppgaven skal bli så pålitelig som mulig vil jeg gjøre rede for pålitelighet og gyldighet, samt hvilke valg jeg har tatt ift. dette. Til slutt tar jeg for meg metodekritikk og etiske hensyn.

3.2. Kvalitativt forskningsdesign

De kvalitative metodene er ifølge Postholm og Jacobsen (2016, s. 124) gode på å gi kunnskap om hvorfor ting er som de er. Et kvalitativt design innebærer i en fenomenologisk tilnærming å forstå meningen med et fenomen, utfordrende atferd og voksenrollen, sett gjennom en gruppe menneskers øyne og konteksten det står i (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 99). I Kvalitativ forskning er det viktig å se hele mennesket, ikke bare deler av det. Og ikke minst det dynamiske samspillet mellom de enkelte delene av mennesket og forholdet mellom individet og omgivelsene (Løkken & Søbstad, 2014, s. 35).

3.2.1 Fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming

En fenomenologisk og hermeneutisk holdning til forskning handler om hvordan mennesker oppfatter verden rundt seg, og hvordan de uttrykker dette til forskeren (Løkken & Søbstad, 2014, s. 29). Dette være seg alle former for synlige uttrykk, verbalt og non-verbalt. Hermeneutikk blir definert som fortolkningslære der man forsøker å skape mening ut fra et fenomen (Løkken & Søbstad, s 30). Ifølge Løkken (2014, s. 37) beskrives fenomenologiens kroppslige uttrykk som en respons på det omgivelsene spør etter der man uttrykker seg med kroppen uten å sette ord på det. Derfor vil en helhetsforståelse gjennom det kroppslige og det verbale være viktig i min fenomenologiske og hermeneutiske tilnærming til oppgaven.

3.3. Valg av informanter – utvalg

Jeg har valgt to pedagogiske ledere som har daglig kontakt med barn, og en rektor som har et overordnet blikk på barn som kommer fra barnehagen og over i skolen. Christoffersen og Johannesen (2012, s. 50) mener det er hensiktsmessig å tenke over hvem som skal delta for å gi mest mulig mat til oppgaven. Jeg tror at mitt utvalg av informanter kan gi meg en bredere helhetsforståelse av barn som utfordrer og voksenrollen. Den ene pedagogiske lederen har jobbet mye med den autoritative voksenrollen (Roland & Størksen, 2014, s. 18), samt implementering av denne inn i barnehagehverdagen. Den andre pedagogiske lederen opplever jeg som svært faglig dyktig og er fra en annen barnehage. Til slutt vil jeg intervju rektor på en skole med lang fartstid som lærer og rektor for å se om skolen har tanker om barnehagen kan

gjøre noe annerledes og forsøke å belyse viktigheten av tidlig innsats.

3.3.1 Utvalgsriterier:

- Ha lang erfaring med barn
- Ha god innsikt i lover og regler, slik som rammeplan.
- Ha god pedagogisk forståelse og forankring.
- Ha en åpen og reflekterende holdning til pedagogisk arbeid.

De tre informantene jeg har valgt ut oppfyller disse fire kriteriene.

3.4. Datainnsamlingsverktøy

I en fenomenologisk tilnærming går man ofte inn i prosessen med egne forståelser og tolkninger av et fenomen og tror at det er den reelle virkeligheten. Derfor er jeg bevisst mitt eget tolkningsmønster da det er en forutsetning for å forstå andre mennesker (Postholm og Jacobsen, 2016, s. 75).

3.4.1 Personlig halvstrukturert intervju

I datainnsamlings prosessen har jeg valgt å gå for personlig intervju med en halvstrukturert intervjuguide. Jeg leser meg opp på teori om utfordrende atferd og voksenrollen i forkant av intervjuene og lager spørsmål til intervjuguide. På denne måten er jeg forberedt og strukturert. Men, det kan også dukke opp perspektiv jeg ikke er bevisst på forhånd der jeg kan stille oppfølgingsspørsmål (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 75). Dette gjør at jeg kan hoppe litt frem og tilbake, derfor blir intervjuet halvstrukturert. Jeg ønsker at intervjuet skal foregå som en samtale, da jeg tror at en uformell tilnærming kan gjøre både meg og informant avslappet og kanskje derfor gi meg fyldigere svar. Ifølge Christoffersen og Johannesen (2012, s. 77) blir kvalitativt forskningsintervju ofte mer som en samtale og dialog med en struktur og et formål der intervjuer spør spørsmål, lytter og følger opp det informanten sier med oppfølgingsspørsmål. Informasjonen og erfaringen disse tre informantene gir blir viktig for å kunne trekke konklusjoner om perspektiver som kan være med på å forklare problemstillingen min (Løkken & Søbstad, 2014, s. 35).

3.5. Praktisk gjennomføringen

Intervjuene ble avtalt direkte med informantene, via e-post, SMS og fysisk oppmøte.

NSD – Norsk senter for forskningsdata (NSD, 2018) anbefaler å ha et skriftlig samtykkeskjema der det fremkommer tydelig at intervjuet er frivillig og at informantene er sikret anonymitet. Informantene fikk utlevert et slikt skjema som jeg gikk gjennom med dem før jeg gikk i gang med intervjuet. Samtykkeskjema ble brukt til å informere og få en felles forståelse for innholdet. Det ble ikke underskrevet da alt skulle være anonymt. Jeg opplevde alle de tre informantene som svært positive til å delta på intervju. Jeg gjennomførte personlig intervju hvor samtalen foregikk på møterom og kontor på informantenes arbeidsplass.

Jeg startet med å introdusere temaet og formålet med intervjuet. Deretter etterspurte jeg informasjon om informantenes arbeidserfaring. Jeg tenker at en slik introduksjon kan være med på å gi en rolig start på intervjuet. Kvaliteten på informasjonen som gis under intervjuet, er avhengig av relasjonen mellom intervjuer og informant (Christoffersen & Johannesen, 2012 s. 81). Min introduksjon og væremåte i intervjuet er avgjørende for å skape tillit og pålitelighet til prosjektet mellom meg og informantene (Christoffersen & Jacobsen, 2012, s. 82). Deretter presenterte jeg problemstillingen min og tok utgangspunkt i intervjuguiden da jeg stilte spørsmål. Informantene fikk tilsendt intervjuguide på e-post på forhånd slik at de kunne forberede seg. Jeg tror det kan ha gitt meg gjennomtenkte svar. Ettersom det er nye regler for opptak, er det ikke lenger lov å ta lydopptak med mindre man søker om det (NSD, 2018). Derfor noterte jeg det som ble sagt etter beste evne. I etterkant av intervjuene skrev jeg et oppsummerende sammendrag fra intervjuene, som ble sendt på e-post til informantene. Denne måten å kvalitetssikre på kalles for member-checking og kan styrke analysens pålitelighet (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 130-131).

3.6. Vurdering av datamaterialet

Det jeg finner i denne oppgaven er ikke nødvendigvis det som er det riktige for alle, men heller en beskrivelse av en virkelighet som kan brukes som en veiledning eller bevisstvekker.

3.6.1 Gyldighet

Gyldighet eller validitet, går ut på om jeg har dekning for å presentere de fortolkninger, funn og resultater som sluttresultatet viser (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 126). Det skilles vanligvis mellom indre og ytre gyldighet. Den indre

gyldighet handler om hva den enkelte tolker og generaliserer – for eksempel meninger (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 127). Det er viktig å reflektere kritisk over de funn man gjør der man vurderer om det er reelle sammenhenger eller tilsynelatende sammenhenger (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 128). På denne måten uttrykkes den ytre gyldighet, hvilket går ut på om jeg har dekning for å kunne påstå om mine funn kan sies å virke fra et utvalg til en populasjon (større gruppe). Desto bedre faglig forankring, jo sterkere står mine argumenter rundt de funn jeg gjør (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 128-129).

3.6.2 Pålitelighet

Oppgavens pålitelighet sier noe om hvor grundig jeg har vært i prosessen mot målet. For å gi et inntrykk over hvor pålitelig jeg har vært har jeg tatt utgangspunkt i modellen til Merriam (2002) (Merriam, 2002, referert i Postholm & Jacobsen, 2016, s. 129). Punkter i denne modellen går igjen gjennom strukturen i oppgaven og min åpenhet over valg jeg har tatt, hvilket viser grundighet og pålitelighet gjennom prosessen. Alle funn vil bli forankret i teori og empiri – det vil være en interaksjon mellom intervju og teori. På denne måten kan teori bidra til en kontinuerlig endring av praksis (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 130). Ethiske hensyn tas gjennom hele prosessen og beskrives som et eget punkt i dette metodekapittelet.

3.7 Analyse av data og resultat

Analyse foregår under hele forskningsprosessen og handler om å utvikle en forståelse (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 101). Jeg vil ta utgangspunkt i problemstillingens variabler for å forstå helheten bedre, deretter ser jeg variablene i lys av teori og innsamlet empiri for så å sette variablene sammen til en helhet. Denne bearbeidingen av informasjon kan forstås som en hermeneutisk spiral der teori og empiri stadig er i utvikling og utvikler en forståelse. Disse forståelsene baserer seg på fortolkninger av innsamlet empiri sett i lys av teori og forskning som igjen kan stille ytterligere spørsmål til virkeligheten (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 102-103). Ettersom jeg har en fenomenologisk tilnærming til arbeidet vil jeg kategorisere informasjonen i temaer som kan belyse og forklare problemstillingen min (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 106-107). Deretter vil jeg plukke ut det meningsinnholdet fra intervjuet som har mest relevans og komprimere det til et sammenfattet uttrykk, såkalt meningsfortetting (Christoffersen & Johannesen, 2012, s.

101). De meningsfulle elementene vil jeg presentere systematisk nedover i teksten. Dette kalles koding (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 101). En slik koding vil ifølge Jacobsen og Christoffersen (2012, s. 101) lette analysearbeidet og gi en systematisk gjennomgang som kan avdekke og organisere det som har relevans for problemstillingen. Til slutt er det hensiktsmessig å sammenligne disse kodene gjennom de tre intervjuene for å se etter et eventuelt mønster. De identifiserte mønstrene vurderes av eksisterende forskning og teori (Jacobsen & Christoffersen, 2012, s. 105).

3.8 Ethiske hensyn

En etisk bevissthet vil gå igjen i hele oppgaven og er viktig for å behandle informasjon med forsiktighet (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 125).

Informantene vil bli presentert med fiktive navn, herunder Trine, Ola og Kari, slik at informantenes anonymitet sikres. Bakgrunn for funn som blir presentert skal kunne gjenkjennes av informantene selv, men det skal på ingen måte koples opp til informantenes identitet av leserne. En annen viktig etisk bevissthet er at ingen skal settes i dårlig lys (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 135).

3.9 Metodenes sterke og svake sider

Personlige intervju kan gi oss grundige beskrivelser av de fenomenene vi er interessert i, hvor informant kan gi uttrykk for sine erfaringer som igjen kan gi innsikt i nye perspektiver (Løkken & Søbstad, 2014, s. 107). Personlig intervju har også den fordelen at man får med seg kroppsspråket til den som intervjues, og kan dermed gi en bredere forståelse av det som formidles (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 68) Halvstrukturerte intervju kan gi kjernepunktene i emnet en vil studere (Løkken & Søbstad, 2014, s. 107). De svake sidene ved metodene for oppgaven kan være begrenset tid og individuelt arbeid, samtidig kan det være en styrke som gjør at jeg jobber strukturert og målrettet. Jeg har et lite utvalg informanter, noe som kan gjøre det vanskelig å generalisere. På en annen side kan det være at konklusjonen får en bredere dybde. Utvalget av informanter kan sies å være homogene – relativt like hverandre, derfor trenger jeg ikke så mange informanter (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 49). Det vil ikke bli gjort lydopptak. Fordelen med å notere fremfor å kjøre lydopptak kan være at informantene våger å åpne seg mer. Jeg tror imidlertid at det vil bli utfordrende å få med seg helhetsperspektivet i et intervju når man er uerfaren intervjuer og ikke kan ta opp samtalen. Observasjon kunne gitt et annet innblikk. Intervju vil være preget av min forforståelse og tolkning, samt muligheter for

misforståelser. En annen utfordring kan være å få en overveldende mengde med informasjon som skal analyseres og bearbeides (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 101).

4 TEORIDEL

Hva kan være årsaker til utfordrende atferd blant barn i barnehagen og hvordan kan personalet møte utfordrende atferd på en god måte?

4.1 Utfordrende atferd og aggresjon

I utviklingspsykologisk perspektiv forstås atferd som de synlige handlingene mennesker gjør, samt tanken bak en handling. Atferd harmonerer med menneskers mentale prosesser (Askland & Sataøen, 2016, s. 11). Begrepet utfordrende er ifølge Tetzchner (2003, s. 10) noe som blir lagt til en atferd på bakgrunn av noens oppfatning av en situasjon. Aggresjon er en felles betegnelse på sterke følelser som går ut over noe/noen (Roland & Størksen, 2014, s. 54). Aggresjon er en form for selvhevdelse (Roland & Størksen, 2014, s. 56). Denne delen av aggresjonsperspektivet kan sies å være en av flere byggesteiner i danningen av selvet, forstått som et individs oppfattelse av seg selv (Askland & Sataøen, 2016, s. 105). Utfordrende atferd kan oppleves som både utagerende og innagerende aggresjon. Utagerende atferd kjennetegnes ved å ha et høyt konfliktnivå, mye sinne og aggresjon. Sinne handler om følelser, mens aggresjon i tillegg viser en utfordrende atferd (Roland & Størksen, 2014, s. 55). Innagerende atferd blir beskrevet til å være en stress og depresjonspreget atferd som går utover det aktuelle barnets egen trivsel og fungering i hverdagen, mens utagerende atferd viser seg ved å gå utover noen eller noe både fysisk, verbalt og non-verbalt (Roland & Størksen, 2014, s. 52).

4.1.1 Reaktiv aggresjon

Den reaktive aggresjonen er en reaksjon på noe som har skjedd. Det kan være noe som har provosert barnet til en reaksjon preget av hissig, øyeblikksorientert, negativ handling (Roland & Størksen, 2014, s. 53 og 55). Barnet opplever at noe står i veien for å få oppfylt de mål det har satt seg og reagerer følelsesmessig og dramatisk (Roland & Størksen, 2014, s. 56).

4.1.2 Proaktiv aggresjon

Den proaktive aggresjonen oppstår før det barnet søker å oppnå, som et middel til måloppnåelse. Barnets atferd handler frem med forventninger om å oppnå en belønning. Barn som har foreldre med en ettergivende voksenstil, kan tenkes å utvikle

en spesiell form for proaktiv aggresjon (Roland & Størksen, 2014, s. 57).

4.3 Personlighet og sosial kompetanse

Temperamentet vårt er en stor del av vår personlighet og forteller oss om individuelle forskjeller i emosjonelle reaksjoner. Barns temperament har stor betydning i forhold til hvordan barn evner å tilpasse seg ulike sosiale situasjoner og overganger. Dette innebærer regulering av følelser og uttrykk av følelser, noe som også blir påvirket av nære omsorgsgivere og miljøet barnet omgås (Askland & Sataøen, 2016, s. 101). Rammeplanen sier at sosial kompetanse er en forutsetning for å kunne fungere i samspill med andre (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 22). Samspillsbegrepet går under komplekse prosesser som regulering av atferd, følelse av tilhørighet og læring. Rytmen i samspill omfatter turtaking, fellesskap og samhörighet (Askland & Sataøen, 2016, s. 46). Sosial kompetanse dreier seg om kunnskaper, ferdigheter, holdninger og motivasjon, samt barns ulike forutsetninger (Pape, 2000, s. 25). Kompetanse handler om de kunnskaper og ferdigheter som er tillært og tatt opp i barnet (Størksen, 2014, s. 76).

4.4 Emosjonell kompetanse og selvregulering

Evne til selvregulering har gjennom forskning vist seg å være betydningsfullt da man ser en sammenheng mellom manglende selvregulering og aggressiv utagering (Størksen, 2014, s. 206). Selvregulering er evnen til viljestyrt og tilpasset atferd, samt evnen til fleksibel oppmerksomhet som innebærer å ta imot beskjeder, huske beskjeder og styre egne impulser (Størksen, 2014, s. 204-205). Ifølge Drugli (2014, s. 47) foregår den emosjonelle utviklingen i sammenheng med sosial og kognitiv utvikling. Ved å se hvordan omsorgspersoner reagerer på ulike følelsesmessige uttrykk danner barnet seg et inntrykk ift. hvordan man skal reagere i de ulike situasjonene (Drugli, 2014, s. 51). Den emosjonelle kompetansen kommer til uttrykk når barnet sjelden uttrykker negative følelser, er i stand til å lese andres reaksjonsmønster og evner å regulere egne følelser (Drugli, 2014, s. 52). Små barn utforsker sin egen vilje og selvstendighet når de har etablert seg trygghet. Denne utforskertrangen er en prosess som gradvis modner og utvikler barnets sosiale og kognitive evner, og danner en impuls kontroll hos barnet (Størksen, 2014, s. 95-96). Barn blir født med ulike forutsetninger, og hvordan disse forutsetningene blir tatt videre i barnets utvikling er avhengig av hvordan miljøet rundt klarer å gi støtte (Askland & Sataøen, 2016, s. 47). Gottham (2016) hevder at barn som lærer følelsesk kontroll av foreldrene utvikler evne til impuls kontroll, håndtere motgang, se

andre og er selvmotiverte (Gottham & Declaire, 2016, s. 20). Askland og Sataøen, (2016, s. 143) på sin side snakker om emosjonell intelligens, som omhandler en evne til å kjenne seg selv, sette ord på følelser, differensiere følelser, regulere følelser, tåle frustrasjon, utsette egne behov, styre aggresjon og holde i gang indre dialoger med seg selv når noe blir vanskelig.

4.5 Årsaker til en atferd

Pedagogen har en viktig rolle ved å tolke barns atferd for å forstå barn og kunne forklare barns handlinger ut ifra konteksten det står i (Askland og Sataøen, 2016, s 218). Ifølge Kinge (2014) har barns atferd alltid en årsak, og barns atferd har en logikk for barnet selv. Barns reaksjoner og atferds uttrykk kan betraktes som kommunikasjon og atferd kan ha mange grunner (Kinge, 2014, s. 11, 12 og 23). Askland og Sataøen (2016, s. 19) skriver at menneskets utvikling skjer i et komplisert samspill mellom arv og miljø. Arv er barnets medfødte forutsetninger for læring, mens miljøet er det dynamiske samspillet og konteksten barnet til enhver tid står i. Kontekst blir forstått som sammenheng og er avgjørende for hva barnet lærer (Askland og Sataøen, 2016, s. 19). Hjernen vokser hurtig og er ved femårsalder 90 % av voksen vekt. Hjernen utvikler seg i takt med utvikling og danning av synapser som i oppgavens sammenheng danner grunnlag for bedre oppfatning og tolkning av signaler (Jagtøien og Hansen, 2013, s. 114-117). Tetzchner (2003, s. 88 og 102) hevder at utfordrende atferd kan ha sammenheng med et vanskelig temperament og vansker med selvregulering, samt at forhold knyttet til affekt og selvregulering er sentrale i tilnærmingen til utfordrende atferd. Det er viktig å ha en bevissthet rundt ulikhetene som fins i hva mennesker i ulike miljø finner utfordrende, samt at det kan ligge svært mange og forskjellige årsaker til en atferd (Tetzchner, 2003, s. 11).

6.1.1 Voksenrollen

I rammeplanen står det at barn skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 11).

Glaser, Størksen og Drugli (2014, s. 22-23) skriver at voksenrollen er svært viktig for barns utvikling, læring, danning, oppdragelse og sosialisering. Det vises til henholdsvis fire ulike voksenstiler. Autoritative oppdragere som er varme og grensesettende, ettergivende oppdragerstil med mye omsorg og lite grenser, autoritær med lite varme og mye kontroll, neglisjerende oppdragelse med lite varme og svak kontroll (Glaser, et al, 2014, s. 23). Pape (2000, s. 29) mener personalet må ha en

kollektivt etablert kompetanse innenfor en felles kultur. Pape (2000, s. 40-41) viser til sosial kontrollteori og sosial tilknytning der det er de uformelle og ubehagelige reaksjonene fra familie, skole og venner som bremser negativ atferd. Kontrollteorien handler om hvorfor en ikke bryter med normer da det sosialt sett kan oppleves som at en stikker seg ut. Dette ser jeg i sammenheng med det Askland og Sataøen (2016, s. 61) kaller sosial læringsteori, der barnet speiler seg i andre og etter hvert danner seg en oppfatning av hvordan en virkelighet skal være.

- 6.1.1 Den autoritative voksne er varm og grensesettende (Glaser, Størksen og Drugli, 2014, s. 23). Ifølge Roland og Størksen (2014, s. 55) er det ekstra behov for varme og grensesettende voksne i møte med barns sinne og aggressive uttrykk. Den varme siden i en voksenstil står for nærhet. Følelsen av nærhet og å oppleve seg sett og akseptert utvikler trygghet i tilværelsen (Skeie, 2016, s. 30). Den autoritative voksenstilen gir best effekt ift. barns tilpasning, ifølge forskning (Baumrind, 1991, referert i Roland & Størksen, 2014, s. 20). Barn som opplever varme og nærhet føler seg sett og akseptert, i tillegg utvikler de evne til å bry seg om andre (Skeie, 2016, s. 30).
- 6.1. Den forsømmende voksne viser liten interesse for positiv relasjonsbygging til barnet og setter i liten grad en standard for normer, krav og kontroll (Roland & Størksen, 2014, s. 19). Barnet blir ikke sett og anerkjent, noe som kan gi negative konsekvenser på mange utviklingsområder både nå og senere i livet. Den forsømmende voksne jobber ikke for å bygge relasjoner, dermed uteblir den trygge tilknytningen. En slik tilnærming til barnet, kalles omsorgssvikt, og kan gjøre det vanskelig for barnet å utvikle evne til å ta imot beskjed, krav og forventninger senere i livet (Roland & Størksen, 2014, s. 19).
- 6.2. Den autoritære voksne kontrollerer barnet og har klare rammer for barnets atferd. Det tas lite hensyn til barnets synspunkter, da det er den voksne som bestemmer. Barnet er omgitt av en kald og kontrollerende atmosfære. Gjensidighet eksisterer ikke og barnet kan oppleve voksenstilen som fiendtlig (Roland & Størksen, 2014, s. 19). En slik tilnærming kan resultere i aggresjon hos barnet (Nordahl et. al, 2005, referert i Roland & Størksen, 2014, s. 19). Barn som ikke opplever varme får vansker med å knytte seg til andre, og noen kan utvikle atferdsvansker (Skeie, 2016, s. 32).

6.3. Den ettergivende voksne har en støttende og responderende atferd overfor barna, men setter ikke tydelige krav, forventninger og grenser. En effekt av dette kan være at det blir vanskelig å håndtere utfordrende atferd. Barnet kan bli urolig og utrygg. Det kan oppstå konflikter mellom barnehagen og hjemmet, da voksenstilene er forskjellige (Roland & Størksen. 2014, s. 18-19). Ved utøvelse av en ettergivende voksenstil får barnet styre seg selv, barnet kan være enkelt å ha med å gjøre så lenge det får viljen sin (Skeie, 2016, s. 72). Konflikter som kan oppstå er når barnet kommer i barnehagen og møter grenser og får lange raseriutbrudd da de har erfart fra en ettergivende voksenstil at de voksne til slutt gir seg (Skeie, 2016, s. 72).

6.5 Tidlig innsats

Rammeplanen er klar på at alle barn skal bli sett (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). Det er viktig at voksne anerkjenner barns væremåte for å støtte opp under deres utvikling (Størksen, 2014, s. 95). Roland (2014, s. 473) peker på viktigheten av tidlig innsats. Han mener det er innlysende at tiltak starter i barnehagealder. Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007) (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 1).

5. PRESENTASJON AV DATA/RESULTAT

Empirien baserer seg på erfaringen til to pedagogiske ledere og en rektor, på bakgrunn av deres faglige dyktighet, engasjement og ansiennitet. Informantene presenteres med fiktive navn der jeg kaller de pedagogiske lederne for Ola og Trine, mens rektor blir omtalt som Kari. Pedagogisk leder, Ola, har 23 års erfaring i arbeid med barn, 19 år som førskolelærer. Pedagogisk leder, Trine har 15 års erfaring fra barnehage og rektor Kari har 35 års erfaring totalt, 24 år som lærer på barneskole og rektor på tre ulike skoler. Jeg har valgt å ta med Rektor Kari for å belyse viktigheten av tidlig innsats.

5.1. Sammendrag av de viktigste funnene

Trine sier «For å forstå barn må vi komme til bunns i hva atferden faktisk dreier seg om». Hun forstår utfordrende atferd som noe ødeleggende der barn viser mye sinne og aggresjon, samt havner i konflikter og mener det er viktig å finne ut hva det er med situasjonen som oppleves som utfordrende, «Vi må jobbe med oss selv». Alle informantene snakker om aggresjon og en uro hos barn. Kari viser til utviklingen de har sett de siste årene, «Vi ser at flere barn mangler sosial kompetanse. De er selvsentret og forstår ikke samspill med andre». Hun forteller om situasjoner i lek som preges av en selvsentrert holdning. Trine opplever at det blir for mange brudd i leken p. g. a. rutiner. Alle informantene nevner normative trekk og individuell utvikling. Ola sier «Vi ser det er en sammenheng med den kognitive og emosjonelle utviklingen til barn der eldre barn danner seg strategier. Om de har en intensjon med det de gjør er uvisst, men de har hatt en utvikling i det kognitive som har gitt dem mer bevissthet rundt en handling». Han legger til «Det er veldig lite vold blant 4 åringer. Vi ser en tydelig forskjell i kognitivt nivå fra alderen 3-4 år. Når barn er 5 år er den reaktive aggresjonen så godt som borte». Ola opplever i tillegg barn i barnehagen med stress og depresjon.

Informantene har opplevd en økning av proaktiv aggresjon, forstått som en aggresjon for å oppnå et mål. Samt at den proaktive aggresjonen forekommer mest. Ola sier «Den proaktive aggresjonen viser seg som en truende atferd for å få andre til å gjøre som de selv vil». Kari opplever i tillegg en økning av diagnoser som kan forklare problematferd. Ola hevder at aggresjon befester sosial status. Trine opplever at dårlig atferd smitter og tror den har blitt en kultur hos barn, kanskje av sosial adopsjon eller

sosialt press. Kari sier «Flere har problemer med å lytte, ta imot enkle beskjeder, rette seg etter og godta korrigerer, vise hensyn/ forståelse til/ for andre. Vente på tur. Sinnemestring. La andre sine ting være i fred. Dette er ting vi ikke så i samme grad tidligere».

På skolen blir den som har utagert tatt til side for en prat, og bes samtidig om å si unnskyld. I barnehagen jobbes det med relasjoner i et sosialt perspektiv. Trine mener barna ikke trenger å si unnskyld, men heller sette seg inn i den andres følelser, «Vi jobber med innlæring av empati». Ola ser konflikter som en mulighet til å jobbe med barns etiske moral, «Vi stiller åpne spørsmål, snakker om følelser og ved å møte barna i situasjonen opplever jeg at sinnenivået hos barn synker». Trine forteller at de gir barna verktøy som barna kan øve seg på, f. eks ved å hjelpe barna til å tenke selv – hva kunne du gjort annerledes enn å slå? Trine forstår selvregulering som håndtering av følelser og mener at de må være der i følelsene med barna og hjelpe dem til å sette ord på følelsene. Ola sier at selvregulering blir et tema når barnet er 4 år, og mener at evnen til å se seg selv må være til stede, «Det tar tid hos 3 åringen. Hos 4 åringer ser vi resultater og har mulighet til å snakke generelt. Vi øver på redskaper som å hente en voksen. 4 åringen husker dette til neste gang, mens 3 åringen gjør ikke det. Vi må se an barnets utvikling og veilede dem derfra». Kari opplever at noen barn som har en utfordrende atferd i barnehagen faller på plass når de kommer på skolen.

Ola og Trine bruker pedagogiske lekegrupper. Trine hevder at det i små lekegrupper skjer minst utfordrende atferd. Ola sier de prøver å ta tak i relasjonen og legge til rette for å reparere relasjoner. Kari setter relasjonsbygging før bokstavinnlæring. Trine og Ola bruker «bankin time» og samler på gode opplevelser sammen med barna. Dette kan tas ut i det Ola kaller for «krigstid». Ola sier «Når vi jobber med relasjoner vil gjentatte erfaringer over tid skape en forventning på hvordan relasjonen er». I skolen fokuseres det på ønsket atferd fremfor uønsket. Når det har skjedd en uønsket handling tar de voksne en alvorsprat med hjemmet til de involverte, «Vi setter krav til foreldrene». Barnehagen møter mange krav fra foreldre, ifølge Trine. Alle informantene mener foreldresamarbeid er viktig. Informantene forebygger i fredstid.

Voksenrollen hos dem alle er varm og trygg, tydelig og grensesettende. Ola sier de er gode på COS og moderer seg på autoritativ, det er viktig med grenser. Trine sier

hovedtyngden ligger på det på det autoritative, men at det er en balanse mellom de fire voksenstilene: autoritær, autoritativ, ettergivende og forsømmende. Trine forteller at de i implementeringsfasen av den autoritative voksne gjerne glemte det å være tydelig og sette grenser, men de hentet seg raskt inn igjen. Alle informantene mener de har en anerkjennende væremåte.

Kari og Trine tror foreldre i dag er mer ettergivende. Trine sier «vi opplever at foreldre tar skippertak i perioder når det kommer til oppdragelse av barna». Mens Ola på sin side tror foreldre alltid har vært usikre, «Jeg som pedagog får grundig mulighet til å observere foreldre, samtidig som vi ser gjennom å observere barna hvordan konflikter blir håndtert hjemme. Det er ofte en friksjon mellom den indre og ytre fasaden». Ola og Trine hevder at foreldre i dag er svært bevisst på hva som forventes og snakker gjerne ut fra ønsket situasjon. Kari opplever at foreldre er mer venn enn foreldre. Alle snakker om en stadig travlere hverdag der nettbrett/telefon blir nevnt. Informantene snakker om et skifte som har skjedd i samfunnet. Trine sier barn har en annen tilnærming til voksne i dag enn for 10-15 år siden og undrer seg over om de ikke har jobbet nok med empati og sosial kompetanse. Kari sier «Sosialt samspill er vanskelig for mange. Det er tydelig at det er mange som er vant med å få det som de vil. Barn har ikke den samme respekten for voksne som vi tidligere så». Videre undrer Trine seg over om barn opplever forskjellige tilnærminger fra voksne.

6. DRØFTING

Det funnet som opptar meg mest er det Ola sier om indre og ytre fasade, samt Trine og Kari sin undring over om foreldre er mer ettergivende enn tidligere. Ola sier at foreldre er bevisste på hva som forventes og snakker ofte ut fra ønsket situasjon, mens han som pedagog kan lese gjennom observasjon hvordan det faktisk er. Funnene viser til flere forskjellige aspekter som kan spille inn og være medvirkende årsaker til en utfordrende atferd. Jeg skal ta for meg begrepene utfordrende atferd og aggresjon, proaktiv aggresjon, kognitiv utvikling, affekt og emosjon, relasjoner og samspill, håndtering av utfordrende atferd, autoritativ voksen, ettergivne foreldre, sosial kompetanse og empati.

Hva er årsaker til utfordrende atferd hos barn i barnehagen, og hvordan kan vi håndtere utfordrende atferd på en god måte?

6.1. Utfordrende atferd og aggresjon

Ola sier «Utfordrende atferd handler ofte om aggresjon. Sees ofte som noe som går utover andre barn og også voksne. Eller at det blir skade på fysiske ting». Ifølge Tetzchner (2003, s. 10) kjennetegnes utfordrende atferd ved at menneskene i omgivelsene blir utfordret. I hovedsak kan slik atferd føre til skade på andre mennesker, individet selv eller materielle gjenstander. Trine nevner i tillegg sinne og konflikter. Utagerende atferd kjennetegnes ved å ha et høyt konfliktnivå, høy grad av sinne og aggresjon (Roland & Størksen, 2014, s. 52). Ola opplever barn med stress og depresjon. Dette kan tyde på at den utfordrende atferden forekommer både i innagerende og utagerende atferd. Innagerende atferd blir beskrevet til å være en stress og depresjonsrelatert atferd som går utover det aktuelle barnets egen trivsel og fungering i hverdagen (Roland & Størksen, 2014, s. 52). Ifølge Askland og Sataøen (2016, s. 216) handler atferd om de som observerer handlingene. Trine sier «Hvis vi skal endre noe må vi først se på oss selv». Det blir da hensiktsmessig å se nærmere på begrepet utfordrende, som ifølge Tetzchner (2003, s. 10) blir lagt til en atferd på bakgrunn av noens oppfatning av en situasjon.

Jeg opplever at alle de tre informantene er opptatt av bakenforliggende årsakene til utfordrende atferd. Trine sier «for å forstå barn må vi komme til bunns i hva atferden egentlig dreier seg om». I utviklingspsykologisk perspektiv sees atferds begrepet med

menneskers mentale prosesser, der det handler om drivkraften bak en handling, motiver, intensjon eller følelser i personen (Askland & Sataøen, 2016, s. 11). Trine sier «Større barn vet gjerne hva de vil, ikke nødvendigvis at de har en intensjon med det de gjør. Men de har vanskelig med å se konsekvensen av det de gjør, ift. den proaktive aggresjonen. Altså handling på impuls og har vanskelig med impulskontroll». Ifølge Størksen (2014, s. 95-96) utforsker barn sin egen vilje og selvstendighet, en prosess som gradvis modner og utvikler barnets sosiale og kognitive evner, og danner en impulskontroll hos barnet. Roland og Størksen (2014, s. 56) sidestiller aggresjon og selvhevdelse, der aggresjon også er en strategi barnet bruker i danning av jeget. Trine og Ola snakker om de større barnas bevissthet rundt en utfordrende handling. De påstår ikke at barn har en intensjon med det de gjør, men Ola peker på utviklingen som har skjedd på kognitivt nivå. Roland og Størksen (2014, s. 54) påpeker at man skal være varsom ved å påstå at en handling utføres med intensjon, da intensjon hos små barn ikke har et fastslått svar. Informantene kopler aggresjon til utfordrende atferd. Aggresjon er en felles betegnelse på sterke følelser som ofte går ut over noe/noen (Roland & Størksen, 2014, s. 54). Aggressiv atferd er ifølge Askland og Sataøen (2016, s. 146) lært, der barnet ser hvilken atferd som fører frem. Ola sier " Barn ser andres og voksnes handlingsmønster». Roland og Størksen (2014, s. 61) kaller dette for sosial læringsteori der barn speiler seg i nære omsorgsrelasjoner. På en annen side opplever Trine at barn vet mye «de vet at det er galt å slå og er gode til å lese kroppsspråk». Forskning viser at barn ikke lærer å bli aggressive, men derimot lærer å regulere atferden sin ved økende alder (Tremblay, 2002, 2004, referert i Roland & Størksen, 2014, s. 64). Ola sier «Vi ser aggresjon i sammenheng med den kognitive og emosjonelle utviklingen til barn der eldre barn danner seg strategier».

6.2 Proaktiv aggresjon

Informantene hevder at den proaktive aggresjonen har økt og forekommer mest. Den proaktive aggresjonen kan kjennetegnes ved ukontrollerte sinneutbrudd med forventning om å oppnå egen vinning (Roland & Størksen, 2014, s. 55). Trine sier «barn er selvsentrerte og må ofte ha hjelp til å se den andre. Deres behov for vinning er det som gjelder». Dersom barn ved flere anledninger opplever å vinne kamper med voksne ved negative handlinger kan det utvikle seg til et mønster (Askland & Sataøen, 2016, s. 144). Kari hevder «Det er tydelig at det er mange som er vant til å få det som

de vil, og dermed har vansker med å rette seg etter felles regler og veiledning de får». På den andre siden snakker Ola om aggresjon på godt og vondt, og mener at den befester sosial status. Askland og Sataøen (2016, s. 98-99) skriver om danningen av selvet og det å finne sin rolle. Trine opplever at dårlig atferd smitter og tror den har blitt en kultur hos barn, kanskje på grunn av sosial adopsjon eller sosialt press. Størksen (2014, s. 207) hevder at barns evner til å regulere atferd vil ha innflytelse på miljøet og det sosiale samspillet i barnehagen og skolen. Roland og Størksen (2014, s. 57) hevder at proaktiv aggresjon på den ene siden handler om aggresjonen og på den andre siden belønningen som oppnås i etterkant av aggresjonen. Belønningen som oppnås i et perspektiv av dårlig atferd kan tenkes å være i form av sosial status.

6.3. Kognitiv utvikling

Jeg vil se nærmere på hjernens utvikling på bakgrunn av informantenes bevissthet rundt normativ utvikling og forskning (Tremblay, 2002, 2004, referert i Roland & Størksen, 2014 s. 64). Alle informantene snakker om individuelle forskjeller og det å møte barn der de er i sin utvikling. Jagtøien og Hansen (2013, s. 143) påpeker at barns utvikling aldri må forstås som en norm, men heller som referanse. De første fire-fem leveårene har barnet en jevn vekst, mens fra fem-seks års alderen vokser barnet så hurtig at det oppstår et ekstra stort behov for å være aktiv (Jagtøien & Hansen, 2013, s. 101). Dette kan være med å forklare noe ift. uro hos barn. Ola sier «Det er veldig lite vold blant 4-åringene. Vi ser en tydelig forskjell i kognitivt nivå fra alderen 3-4 år. Når barn er 5 år er den reaktive aggresjonen så godt som borte». Størksen (2014, s. 78) peker på sider ved hjernen som legger grunnlag for viljestyrt atferd. Kari ser den utfordrende atferden som en selvsentrert holdning hos barn i 1. og 2. klasse og snakker om at barn mangler sosial kompetanse. Basert på den kognitive utviklingen kan det tenkes at barnets vekst ikke har fått koordinert seg med resten av kroppen (Jagtøien & Hansen, 2013, s. 101). Det kan tenkes at dette gir barnet en uro i kroppen som kommer ut i affekt. Jeg vil derfor se nærmere på affekt og emosjon der mange og motstridende følelser forenes og gir mening for den som utfører handlingen (Askland & Sataøen, 2016, s. 141).

6.4. Affekt og emosjon

Affekt blir forstått som følelser og reaksjon på den aktuelle følelsen (Askland & Sataøen, 2016, s. 138). Ola sier «Av de erfaringene og handlingene som gjentas over

tid skapes det en forventning på hvordan relasjonen er. «Hvis jeg gjør sånn, gjør sikkert han sånn». Måten vi kommuniserer på, blir styrt av hvordan vi oppfatter følelsetilstanden til hverandre og greier å respondere på den. Barnet lærer seg hva følelsene betyr gjennom sosiale handlinger der omsorgspersoner er emosjonelt tilgjengelig (Askland & Sataøen, 2016, s. 139). Ola ser konflikter som en mulighet til å jobbe med barns etiske moral. «Vi stiller åpne spørsmål og snakker om følelser, «hva tror du han/hun føler nå når du slår – glad, trist». Både Kari og Trine sier de jobber med innlæring av empati, samtidig som Trine undrer seg over om barnehagen har jobbet nok med empati. Gjems (2011, s. 62) viser til forskning som hevder at samtaler om følelser i barnehagen nesten ikke skjer. Ola sier «barnehagen trenger mer kompetanse på psykisk helse». Tetzchner (2003, s. 158) mener emosjoner har en sentral plass i menneskelig utvikling, der barnet tolker følelsesmessige tilstander og lager seg strategier for handling basert på sin oppfatning av en situasjon.

6.5 Relasjon og samspill

Kari sier at alt handler om relasjoner. Ifølge Skeie (2016, s. 34) blir ordet relasjon synonymt med forhold, sammenheng eller forbindelse. Forhold mellom barn og voksen når den voksne gir nærhet og varme vil styrke barnets relasjonelle evne (Skeie, 2016, s. 34). Ola sier «De voksne er også en del av relasjonen». Jeg opplever at informantene er opptatt av relasjons og anerkjennelsesbegrepet der barn blir sett, hørt og akseptert. Roland og Størksen (2014, s. 20-21) kaster lys over aktiv perspektivtaking. Perspektivtaking handler om å sette seg inn i det barnet er opptatt av. Slik Ola gjør når han utvider i samtaler. Ved å vise interesse for barnets verden vil barnet føle seg likeverdig, noe som bekrefter barnets egenverdi (Roland & Størksen, 2014, s. 21). Både Ola og Trine bruker banking time når de snakker om relasjonsbygging. Det handler om å samle på gode opplevelser som styrker relasjonene (Roland & Størksen, 2014, s. 21). For Kari er det viktig å være gode forbilder og «vise at vi bryr oss. Både barnehagen og skolen legger opp til samspill, gjerne i form av pedagogiske lekegrupper. Samspill oppfattes som et forhold mellom mennesker (Askland & Sataøen, 2016, s. 44). Ola og Trine snakker om hvordan de jobber for å reparere relasjoner. Ola sier «vi prøver å ta tak i relasjonen og legge til rette, dette gjør vi fordi vi ønsker at de skal få en relasjon».

6.6 Håndtering av utfordrende atferd

Kari er tydelig på voksenrollen som varm og grensesettende. Trine og Ola sier de er

autoritative (varm og grensesettende), der begge har moderert seg på den grensesettende delen. Alle snakker om å jobbe i fredstid. I tillegg viser informantene med handling hvordan man forholder seg ved å bevisst gå inn i konflikter og veilede. En slik tilnærming til grensesetting vil gradvis bli internalisert hos barnet, og på denne måten er det med på å styrke barns sosiale kompetanse (Roland & Størksen, 2014, s. 22). Trine sier at de aldri bare er autoritative, av og til må hun være litt autoritær. Hun sier det er en balanse mellom de fire voksenstilene. Roland og Størksen (2014, s. 16) kaller dette en spenning mellom dimensjonene. Ola sier det er viktig at alle de involverte føler seg sett, noe også Kari er opptatt av. I rammeplanen står det at alle barn skal bli sett og anerkjent (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). Ifølge Pålerud (2018, s. 143) finnes det ikke noen fasit på hvordan man møter barn i det daglige arbeidet. Det fins derimot faglig skjønn. Forskning viser derimot at det er den autoritative voksenstilen som gir det beste resultatet når det gjelder barns tilpasning (Baumrind, 1991, referert i Roland & Størksen, 2014, s. 20).

- 6.1. Den autoritative voksne viser varme og omsorg overfor barnet, samtidig som de setter tydelige grenser. Autoritativ kan oversettes med ordet myndig (Skeie, 2016, s. 24). Den voksne har en anerkjennende væremåte, viser interesse for barnet og har en relasjonell tilnærming (Skeie, 2016, s. 30). Trine sier «Vi er anerkjennende i vår væremåte mot barna og ved å møte barna der de er». Forventninger og krav til barnet blir satt i en varm og trygg atmosfære der den voksne er opptatt av gjensidighet og barns medvirkning (Skeie, 2016, s. 30). Trine sier at barn liker grenser. Alle informantene forteller om hvordan de håndterer utfordrende atferd ved å se alle de involverte. Ifølge Skeie (2016, s. 40) kan man se at barn som har lite grenser utfordrer mer for å se hvor grensene går, mens barn med grenser tilpasset situasjonen veiledes til egenkontroll, som i denne oppgaven beskrives som selvregulering. Ola sier «Følelser er blitt tydeligere for voksne enn tidligere. Vi har en autoritativ voksenstil. Men vi har vært mer ettergivende ved jobbing av COS. Det er viktig å ha en grensesetting». Skeie (2016, s. 54-57) hevder at det går an å omlære reaktiv og proaktiv aggresjon der man viser med handling at man ikke belønner utfordrende handlinger. Barn som utfordrer trenger at voksne griper inn og setter grenser. På denne måten kan den voksne veilede og lære barnet hva som er akseptable måter å reagere på (Skeie, 2016, s. 54-57). Jeg opplever en voksenstil i tråd med det autoritative perspektivet både i barnehagen og skolen. To av informantene, Kari og Trine, undrer

seg over om foreldre i dag er mer ettergivende enn tidligere. Ola på sin side tror ikke det og mener foreldre alltid har vært usikre. Ifølge Roland og Størksen (2014, s. 57) kan barn som har ettergivne foreldre oppnå gevinst ved å trasse seg til belønning gjennom ukontrollert gråt og sinne. For å kunne ivareta og støtte barn i vanskelige følelser er det en forutsetning at pedagogen skaper en forståelse i det som skjer her og nå (Askland & Sataøen, 2016 s. 22). Ola er opptatt av kommunikasjon, noe som farger intervjuet med ham. Han snakker om viktigheten av å bekrefte og utvide i samtaler med barn, samt også metakommunikasjon. På denne måten kan personalet anerkjenne barns følelser og veilede dem til å regulere og forstå vanskelige følelser.

6.6.2.1 *Ettergivne foreldre*

Både Kari og Trine opplever barn som selvsentrerte. Kari sier at barn i 1. og 2. klasse har vanskelig med å innrette seg etter regler, samt vanskelig for å samspille med andre. Skeie (2016, s. 74) skriver at barn som lever i en ettergivende voksenstil, har vansker med å tilpasse seg regler, krav, forstå at ting tar tid, at det ikke alltid kan være først og vente på tur. Kari sier «flere barn har vansker med å lytte i samling, ta imot enkle beskjeder og rette seg etter korrigerings». Mens Ola på sin side sier «Jeg er usikker på om det er forskjell på før og nå. Jeg tror foreldre alltid har vært usikre». Men, på en annen side sier Ola følgende «Jeg som pedagog får grundig mulighet til å observere foreldre, samtidig som vi ser gjennom å observere barna hvordan konflikter blir håndtert hjemme. Det er ofte en friksjon mellom den indre og den ytre fasaden. Foreldre i dag er veldig bevisst på hva som forventes og hvordan ting bør være. Dermed snakker de ut fra ønsket situasjon, mens vi ser at dette ikke alltid stemmer og kan trekke paralleller mellom den fasaden man vil vise utad, og den indre fasaden. Altså slik det faktisk er». Arnesen, Ogden & Sørli (2006, s. 34-35) viser til forskning av barns utvikling og atferd. Resultatet viser seg å være individuelle forskjeller i tilpasning, samt at manglende oppdragerkompetanse er den viktigste pådriveren bak barns avvikende atferd (Arnesen, et al. 2006, s. 37). Kari hevder at det er tydelig at barn er vant til å få det som de vil. Arnesen, et al. (2006, s. 38-39) viser til Pattersons tvingende samspillsmønstre. Prosessen forutsetter manglende reguleringskompetanse hos barn, og manglende oppdragerferdigheter hos voksne eller manglende overskudd til å være foreldre. Foreldrene opplever at barnet er vanskelig, mens barnet erfarer at aggressiv atferd lønner seg ved at den voksne gir seg (Arnesen, et al. 2006, s. 38). Trine sier «Barnehagen opplever mange krav fra foreldre». Samtidig tror jeg det er

viktig at barnehagen har forventninger til foreldre. Informantene sier de er svært opptatt av foreldresamarbeid. Gottham og Declaire (2016, s. 21-24) viser til forskning der familien legger grunnlaget for emosjonell trening, foreldrenes måte å håndtere følelser på spiller en stor rolle for hvordan barn lærer å sortere egne følelser. Trine opplever at barn ofte har problemer med impuls kontroll. Den emosjonelle aggresjonen er oftest impulspreget og kommer til uttrykk når personen er emosjonelt opphisset (Askland & Sataøen, 2013, s. 143).

6.7 Sosial kompetanse og empati

Sosial kompetanse handler om å mestre samspillet med andre og å lykkes i omgang med andre (Lamer 1997, referert i Askland & Sataøen, 2016, s. 150). Kari hevder at barn ikke forstår samspill med andre. Pape (2000, s. 27-28) skriver at barn i barnehagen øver på sosiale samspill og ferdigheter. Men, ifølge Pape er ikke dette nok når følelser er med i spill. Da trenger barn på lik linje med voksne hjelp til å sortere disse følelsene. Ifølge Gottham og Declaire (2016, s. 24-24) starter emosjonell trening hjemme med foreldrene. Alle informantene snakker om hvordan de setter ord på følelser i situasjoner som er normoverskridende. Kari sier at barn i skolen må si unnskyld når de har gjort noe galt, samtidig som barna blir veiledet til å se den andres perspektiv. Mens barnehagen er opptatt av at barn øver seg på å sette seg inn i den andres følelser, fremfor å måtte si unnskyld. I barnehagen handler dette om innlæring av empati. Empati kan ifølge Størksen (2014, s. 83) forstås som at man handler på bakgrunn av forståelse og medfølelse med den andre. Ola sier «selvregulering blir først et tema når barn er 4 år». Tetzchner (2003, s. 166) skriver at barns evne til selvregulering ikke er et resultat av modning, men heller at barnet har erfart varierte og effektive strategier for å regulere følelser der emosjonelle reaksjoner synes å være et samspill mellom individuelle forskjeller og erfaringer knyttet til ytre påvirkning som danner grunnlag for barnets egen selvregulering. Den sosiale læringsteorien og speiling samsvarer med dette (Askland & Sataøen, 2016, s. 61). Trine er opptatt av å hjelpe barn til å bli selvstendige «Vi prøver å hjelpe barna til å tenke selv ved å si, hva kunne du gjort annerledes i stedet for å slå? Og på denne måten gir vi dem verktøy som de kan øve seg på å bruke». I teorien sees emosjonell utvikling parallelt med kognitiv utvikling (Drugli, 2014, s. 52). Kari hevder at mange som har hatt vansker i barnehagen faller på plass når de kommer over i skolen. Men, det ser likevel ut til at mange ikke har dannet seg sosiale ferdigheter enda «Vi jobber med dette hver dag». Senere forskning har vist at evnen til selvregulering øker med alderen to til åtte år, med

visshet om individuelle forskjeller (Blair, 2002, referert i Størksen, 2014, s. 207). Dette kan sees parallelt med hjernens utvikling (Jagtøien og Hansen, 2013, s. 114-117).

På bakgrunn av teori, empiri og forskning kan det synes som at barnehage og skole jobber aktivt for å imøtekomme barn i deres utvikling. Det kan dog spekuleres foreldrenes voksenstil og hvordan barn uttrykker læringen de får hjemmet kontra i barnehagen. Hvor pålitelig drøftingen rundt ettergivende foreldre er kan diskuteres da foreldre ikke har fått uttalt seg, men ettersom utvalget er homogent kan det tenkes at konklusjonen har fått en bredere dybde (Postholm & Jacobsen, 2016, s. 49).

KONKLUSJON/AVSLUTNING

Problemstillingen min var «Hva kan være årsaker til at barn i barnehagen får en utfordrende atferd og hvordan kan personalet møte barns utfordrende atferd på en god måte?».

Årsaker til at barn i barnehagen får en utfordrende atferd kan være noe i barnet selv eller i miljøet rundt som ikke er i balanse. Det kan være følelser som eksploderer inne i kroppen, og kommer til uttrykk gjennom proaktiv eller reaktiv aggresjon. Ifølge Kinge (2014) har barns atferd alltid en årsak, og barns atferd har en logikk for barnet selv. Barns reaksjoner og atferds uttrykk kan betraktes som kommunikasjon og atferd kan ha så mange grunner (Kinge, 2014, s. 11, 12 og 23). Den proaktive aggresjonen har ifølge mine informanter økt på både i barnehage og skole. Den sees ofte i sammenheng med en ettergivende voksenstil, på den måten at barnet lærer gjennom aggressiv handling å oppnå et mål. Aggressiv atferd hos barn er lært der barn ser hvilken atferd som virker (Askland & Sataøen, 2016, s. 146). Ifølge forskning lærer imidlertid barn lærer å regulere aggresjon etter hvert som de bli eldre (Tremblay, 2002, 2004, referert i Roland & Størksen, 2014, s. 64). I så tilfelle kan det tenkes at barns erfaringer med ettergiven håndtering fra voksne blir et mønster barn velger å fortsette med. Alle informantene sier de jobber i fredstid, samtidig som Trine undrer seg over om de har jobbet nok med empati og sosial kompetanse i barnehagen. Barnehagen er pålagt å være en lærende organisasjon (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 37). Ifølge Roland og Størksen (2014, s. 57) kan barn som har ettergivne foreldre oppnå gevinst ved å trasse seg til belønning gjennom ukontrollert gråt og sinne. Forskning av barns utvikling og atferd viste individuelle forskjeller i tilpasning, samt manglende oppdragerkompetanse som viktigste pådriver bak avvikende atferd (Arnesen, Ogden og Sørli, 2006, s. 37). Dersom man legger sammen ettergiven voksenstil med proaktiv aggresjon, samt samfunnspåvirkning og lite veiledning i håndtering av følelser kan det tenkes å ha en sammenheng. Sosial kompetanse er ifølge rammeplanen en forutsetning for å kunne fungere sammen med andre (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 22). Det kan synes som at man i større grad og i samarbeid med hjemmet bør trene på følelsesregulering, sosiale ferdigheter, empati og perspektivtaking. I skolen tenker jeg at en økt bevissthet rundt barns individuelle utvikling kan virke forebyggende. (Jagtøien og Hansen, 2013, s. 114-117). Kort forklart kan årsakene til utfordrende atferd hos barn være mange, men det synes å være noe i

barnet som er i ubalanse. Dette kan komme til uttrykk gjennom utfordrende atferd hos barn.

Håndtering av utfordrende atferd blir å bekrefte den autoritative, varme og trygge, tydelige og grensesettende voksne. Forskning viser at det er den autoritative voksenstilen som gir det beste resultatet når det gjelder barns tilpasning (Baumrind, 1991, referert i Roland & Størksen, 2014, s. 20). På denne måten har man en anerkjennende og likeverdig holdning til barn, man er opptatt av kommunikasjon, relasjoner og samspill som i sin helhet danner barnets utvikling og sosiale kompetanse (Skeie, 2016, s. 30). Tidlig innsats er et viktig og godt satsingsområde der utviklingen starter i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 1). Samtidig synes det å være viktig med kollektivt samarbeid i personalgruppen og med foreldre. Min oppfatning i denne konkluderingen er at barnehager og skoler har en autoritativ væremåte. De jobber kollektivt og er i kontinuerlige utviklingsprosesser hvor de er kritiske til egen praksis slik at de hele tiden kan forbedre praksis.

Det kommer frem at dagens barn mangler sosial kompetanse. Mangel på sosial kompetanse kan synes å gi en proaktiv atferd. I denne oppgaven har jeg lært at kompetanse er noe man får gjennom en prosess. På bakgrunn av individuelle forskjeller i henholdsvis kognitiv, emosjonell og sosial utvikling (Drugli, 2014, s. 52) kunne det vært interessant å stille ytterligere spørsmål til hvordan barnehagen jobber med sosial kompetanse. I tillegg hadde det vært interessant å sett gjennom en foreldreundersøkelse hvordan foreldre jobber med emosjonstrening. Forskning viser at foreldres reaksjoner i kritiske øyeblikk er avgjørende for barnets videre utvikling (Thuen i Gottham & Declaire, 2017. 1).

LITTERATURLISTE

- Kinge, E. (2015). *Utfordrende atferd i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Askland L. & Sataøen, S. O. (2016) *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Sandseter, E. B. H., Hagen, T. L. og Moser, T. (Red.). (2013). *Barnas barnehage 3. Kroppslighet i barnehagen: Pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Jakobsen, S. E. (3. september, 2018). *Forskere frykter at barn får atferdsproblemer på grunn av foreldrenes mobilbruk*. Hentet (06.11.19) fra: <https://forskning.no/mobiltelefon-norges-forskningsrad-partner/forskere-frykter-at-barn-far-atferdsproblemer-pa-grunn-av-foreldrenes-mobilbruk/1229555>
- Tetzchner, S. V. (2003). *Utfordrende atferd hos mennesker med lærehemming – Betydningen av kommunikasjon, boforhold og tjenester*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *...og ingen stod igjen – tidlig innsats for livslang læring*. (St.meld. nr. 16 (2006-2007)). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2006-2007-/id441395/sec1>
- Arnesen, A. Ogden, T. og Sørli, M-A. (2006). *Positiv atferd og støttende læringsmiljø i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjems L. og Løkken G. (Red.). (2011). *Barns læring om språk og gjennom språk – Samtaler i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Skeie, E. (2016). *Du og barnet ditt*. Stavanger: Foreningen Være Sammen
- Roland, P. & Størksen, I. (2014). *Den autoritative voksenstilen og Relasjonsarbeid i Barnehagen*. I E. Skeie (Red.). *Kompetanseløft i barnehagen*. (s. 15-30). (Stavanger/Oslo: Være Sammen & IdeHospitalet
- Roland, P. & Størksen, I. (2014). *Tidlig innsats og håndtering av utfordrende atferd*. I E. Skeie (Red.). *Kompetanseløft i barnehagen*. (s. 51-64). (Stavanger/Oslo: Være Sammen & IdeHospitalet

- Glaser, Størksen, I. Drugli, M. B. (Red.). (2014). *Utvikling, lek og læring i barnehagen – Forskning og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Størksen I. (2014). Sosial utvikling. I M. B. Drugli (Red.). *Utvikling, lek og læring i barnehagen – Forskning og praksis*. (s. 74-96). Bergen: Fagbokforlaget.
- Størksen I. (2014). Selvregulering. I M. B. Drugli (Red.). *Utvikling, lek og læring i barnehagen – Forskning og praksis*. (s. 204-213). Bergen: Fagbokforlaget.
- Gottman, J. M. & Declaire, J. (2017). *Hjerte-foreldre* (C. Heyerdahl, Overs.). Oslo: Panta Forlag.
- Pålerud, T. (2018). *Se og forstå barn – Vurdering i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wolf, K. D. (2014). *Små barns lek og samspill i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjerk, G. S. (Filmskaper). (2019). 1. Episode 1. *I våre håpefulle*. Hentet fra:
<https://sumo.tv2.no/programmer/fakta/vaare-haapefulle/sesong-1/vaare-haapefulle-1-episode-1-1479504.html?showPlayer=true>
- Nerland, J. E. (2019, august). *Kvalitativ metode*. Bachelorundervisning. Rommetveit.
Sammendrag hentet fra:
<https://hvl.instructure.com/courses/8832/files/folder/Bacheloroppgaven/Dag%203%20Kvalitativ%20Metode?preview=509752>
- NSD. (2018, 31. august). *Samtykke*.
Hentet (11.11.19) fra: <https://nsd.no/personvernombud/hjelp/samtykke.html>

1. VEDLEGG

Forespørsel om å delta i forskningsprosjektet

”Utfordrende atferd og anerkjennelse”.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *forstå barns utfordrende atferd og håndtering av utfordrende atferd på en god måte*. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet er å få en dypere forståelse for de bakenforliggende årsakene til at barn i barnehagen får en utfordrende atferd, samt hvordan personalet kan håndtere utfordrende atferd på en god måte.

Problemstillingen min er «Hva kan være årsakene til utfordrende atferd blant barn i barnehagen og hvordan kan personalet møte utfordrende atferd på en god måte?». Jeg er nysgjerrig på hva som ligger bak når et barn for eksempel reagerer med å slå eller sparke, eller når et barn svarer autoriteter på en frekk måte. Hva forstår barnehagene med følelsesregulering og veiledning av barn som utagerer. Jeg ønsker å få en dypere forståelse for begrepet utfordrende atferd og barnehagens kompetanse på området. Jeg vil i analysedelen forsøke å se etter likhetstrekk/ sammenhenger mellom barnehageperspektivet og overgangen til skolen og skoleperspektivet. Hvordan opplever skolen barn med utfordrende atferd som kommer fra barnehagen over i skolen?

Gjennom denne bacheloroppgaven skal jeg forsøke å besvare problemstillingen og forhåpentligvis danne meg bredere og bedre kunnskap om hvordan jeg kan møte og håndtere barns utfordrende atferd på en god måte.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Personene jeg har trukket ut oppfyller følgende utvalgsriterier:

- Ha lang erfaring med barn
- Ha god innsikt i lover og regler, slik som rammeplan.
- Ha god pedagogisk forståelse og forankring – faglig engasjert.
- Ha en åpen og reflekterende holdning og tilnærming til pedagogisk arbeid.

Jeg har besluttet å intervju tre personer p. g. a. begrenset med tid, men jeg tror likevel at disse tre kan gi meg en god dybdeforståelse i temaet om utfordrende atferd og anerkjennelse (i form av å forstå barns utfordrende atferd og håndtering av utfordrende atferd).

Hva innebærer det for deg å delta?

I denne oppgaven benytter jeg kvalitativ metode med en fenomenologisk tilnærming til temaet. I den kvalitative metoden bruker jeg intervju som verktøy for å belyse et viktig tema ved hjelp av ord og tekst, støttet opp med kunnskap, empiri og litteratur. Forskning handler om å fremskaffe ny viten for å øke vår kunnskap og forståelse (Løkken og Søbstad, 2014, s. 18). I Kvalitative metoder kan det sies å være forståelsen som er målet, ikke forklaringen (Løkken og Søbstad, s. 35-36).

- Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du svarer på spørsmål gjennom et intervju med varighet på ca. 60 minutt. Du får spørsmålene på forhånd av intervjuet slik at du får mulighet til å forberede deg. Intervjuet vil være semistrukturert/halvstrukturert. Intervjuguiden er et utgangspunkt i semistrukturerte intervjuer, mens oppfølgingsspørsmål kan variere da det kan dukke opp temaer som forsker ikke var bevisst på forhånd (Christoffersen og Johannesen, 2012, s. 79). Et kvalitativt forskningsintervju blir ofte mer som en samtale og dialog med en struktur og et formål der intervjuer spør spørsmål, lytter og følger opp det informanten sier med oppfølgingsspørsmål (Christoffersen og Johannesen, s. 77).
- Intervjuet vil bli som en samtale der jeg skriver notater underveis og i etterkant skriver et sammendrag. Sammendraget av intervjuet sendes til deg for kvalitetssikring slik at du kan være trygg på at jeg har innhentet riktig informasjon. Deretter vil sammendraget bli analysert gjennom faglitteratur og annen forskning, og videre bli brukt i oppgaven for å besvare problemstillingen.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Hva skjer med informasjonen om deg? Alle personopplysninger vil bli anonymisert. Informantene vil bli oppgitt med fiktive navn i oppgaven. Jeg og min veileder vil ha tilgang til informasjon gjennom sammendraget og notatene, men det vil ikke bli notert ned navn. Alt blir anonymt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 20.12.2019. Alle eventuelle personopplysninger slettes etter innlevering av oppgaven. Jeg vil dog presisere at det ikke vil bli notert ned navn da alt blir anonymisert allerede fra noteringsdelen.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Høgskulen på Vestlandet ved Student, Bjørg-Anita Storesund, tlf.: 95979461.*

- Vårt personvernombud: *Trine Anikken Larsen ved HVL*, tlf. 55 58 76 82.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Student

Björg-Anita Storesund

(Sted, dato)

2. Vedlegg

Intervju på bakgrunn av følgende problemstilling «Hva er årsakene til utfordrende atferd hos barn i barnehagen, og hvordan kan personalet møte denne atferden på en god måte?»

Informant 1 er utdannet førskolelærer og har 15 års erfaring fra barnehage. Hun jobber som pedagogisk leder.

1) Hva forstår dere med utfordrende atferd?

Informant svarer at utfordrende atferd i barnehagen forstås som uro, barn som ødelegger for andre og seg selv. Barna har gjerne mye sinne og aggresjon. De blir ofte sinte. Disse barna havner ofte i konflikter. Vi sliter med disiplinvansker.

Det er utfordrende å strekke til ift. tid og bemanning.

Det er viktig å stå i det sammen med barna.

Vi har for tiden stort fokus på tema mobbing. Vi har nulltoleranse når det kommer til mobbing. Dette er noe personalgruppa jobber kollektivt med, både forståelsen av mobbeatferd og hvordan vi kan håndtere dette sammen.

Aggresjon hos barn kan oppstå når noe ikke er i balanse, noe som ofte kan føre til en utfordrende atferd. Ifølge Roland er det vanlig å skille mellom to former for aggresjon, reaktiv og proaktiv aggresjon. Hvilken form for aggresjon opplever dere hos barn i barnehagen? (Reaktiv aggresjon: aggresjonen er en reaksjon på noe annet. Proaktiv aggresjon: aggresjonen er et middel for «å få det som en vil») (Roland, et al. 2014, s. 55).

Vi ser kanskje mest av den proaktive aggresjonen, en atferd for å oppnå et mål. Jeg tenker det er viktig å skille mellom større og mindre barn. Større barn vet gjerne hva de vil, ikke nødvendigvis at de har en intensjon med det de gjør. Men de har vanskeligheter ved å se konsekvensen av det de gjør, ift. den proaktive aggresjonen. De handler, men tenker ikke over det etterpå. Altså handling på impuls og har

vanskelig med impuls kontroll.

Mens den reaktive aggresjonen viser seg gjerne hos de små barna ved at de dytter eller slår fordi de har lyst på den spaden i stedet for å spør. Dette har ofte sammenheng med at barna ikke har utviklet språk. Den reaktive atferden kan vise seg hos større barn ved at de f. eks kan være svært sårbare i perioder, også viser det seg å være en reaksjon på noe som har skjedd tidligere.

Jeg undrer meg over hva som gikk meg hus forbi i dette skiftet, fordi det har vært et skifte i samfunnet. Barn har en annen tilnærming til voksne i dag enn for 10-15 å siden. Jeg stiller meg spørrende til dette med sosial kompetanse og empati. Har vi ikke jobbet nok med det?

Barn blir kanskje møtt med krav og forventninger i barnehagen, men ikke i like stor grad hjemme. Barn opplever forskjellige tilnærminger. Dersom voksenstilen ift. grensesetting og væremåte hjemme og i barnehagen i liten grad harmonerer, vil det bli klinj i hvordan barnet forholder seg til normer og regler.

For 10-15 år siden hadde vi ikke facebook og mammapoliti. Jeg tror foreldre i dag er redde for å gjøre feil, samtidig som samfunnet i dag er så travelt. Mammapolitiet er der og dømmer deg og en føler seg aldri gode nok.

Jeg tror ikke vi kan si at det er noe sin skyld at dette skiftet har skjedd da det er mange faktorer som kan spille inn.

Det virker til å være en forventning fra samfunnet om at barn fra barnehagen av skal gå på fritidsaktiviteter. Sosialt press. Trenger barn alt det travle etter barnehagen? Barn har travle liv. Før gikk barna fra dør til dør og ringte på hos naboene. Slik er det ikke lenger.

Generasjon prestasjon. Alt skal være på stell, man må planlegge uker i forveien dersom en skal gå på besøk. Hus, mann og bil er standarden. Hverdagene er travle for barna med alt som skal skje og skjer. Det er viktig å se barnet og finne ut hva barnet vil.

Vi opplever at foreldre kan være ettergivende. De tar gjerne skippertak i perioder når det kommer til oppdragelsen av barna.

2) **Når et barn agerer fysisk ved å f. eks. sparke, slå eller spytte. Hvordan håndterer dere slike situasjoner?**

I slike situasjoner er det alltid greit å være to voksne, slik at den ene kan snakke med den som f. eks ble slått, mens den andre snakker med den som slo. Men det er sjelden vi har mulighet til å være to voksne i en slik situasjon da vi ofte har for få voksne å ta av.

Vi er autoritative voksne som griper inn i situasjonen, og dersom vi bare kan gripe inn som en voksen er det barnet som har blitt slått som blir håndtert først. Deretter er vi tydelige på med begge de involverte og gjerne slik at andre barn hører at dette ikke er akseptert. Dette gjør vi bevisst slik at de andre barna kan lære av den samme situasjonen. Merk at vi veier ordene våre, vi bruker et bevisst ordvalg for å være ekstra tydelige i slike situasjoner. Dersom vi sier at noe ikke er greit kan det forstås som noe diffust, mens når vi bruker ord som «ikke-akseptert» forstår barna at det ikke er noe å diskutere.

Vi bruker mye empati, f. eks. «så du hvor lei seg hun ble når du gjorde det». Vi snakker også mye ut fra oss selv der vi bruker «jeg» budskap, f. eks. «Jeg så hva du gjorde, og da kjente jeg at jeg ble lei meg inne i meg». Vi prøver å hjelpe barna til å tenke selv ved å si «hva kunne du gjort annerledes i stedet for å slå». Og på denne måten gir vi dem verktøy som de kan øve seg på å bruke. Et annet eksempel som kan brukes når barn blir sinte – for det er lov å bli sint. Jeg-budskapet: «Jeg vil at du tramper i bakken». Da får barnet ut frustrasjonen, men det går ikke ut over noen. Barna trenger ikke nødvendigvis si unnskyld, men heller øve seg på å sette seg inn i den andres følelser. Vi jobber med innlæring av empati. En forutsetning er at barna kjenner til de ulike følelsene.

I slike situasjoner setter vi tydelige grenser.

Dersom dette er en atferd som gjentar seg over tid – hvordan oppleves relasjonen barn-barn og barn-voksen da?

Det kan fort bli en ond sirkel. Vi er bare mennesker vi også, og kan kjenne på at det i perioder kan bli tøft å stå i. Vi er bevisste på dette og legger til rette for at vi deler på hvem som håndterer de barna som har en gjentakende utfordrende atferd. Vi må være profesjonelle og derfor er vi åpne og ærlige til hverandre i personalet slik at personalet er innforstått med at vi må bytte på. Vi jobber mye kollektivt og får på denne måten samme forståelsen for en type atferd og erkjenner at det er en kamp. Det er viktig å ha snakket med personalet på forhånd ift. hvordan noen barn med sin utfordrende atferd kan gjøre oss slitne, slik at det blir enklere å bytte på. Som profesjonelle barnehageansatte ligger det også en sterk bevissthet og holdning om at det vi tenker inne i oss når utfordrende atferd skjer er noe vi holder for oss selv. Vi er på jobb og må gjøre den jobben på en best mulig måte. Ikke la følelsene styre oss og holde hodet kaldt. Jeg tenker det er viktig å jobbe med seg selv og finne ut av hva jeg syns er utfordrende i disse situasjonene.

Vi vil møte alle barn på en best mulig måte og vi har alltid barns beste i tankene i all jobben vi gjør.

Utfordringer:

- Bemanning.

Det ideelle hadde vært å være to voksne som grep inn i utfordrende situasjoner, f. eks dersom et barn biter et annet. Da hadde det vært bra om en voksen snakket med det barnet som ble bitt, mens den andre tok seg av barnet som bet. Samtidig må det da være en voksen som ser til resten av gruppa. Men det er sjelden at det går opp i praksis.

3) Hva legger dere i voksenrollen?

Vi skal være autoritative - varme, trygge og grensesettende voksne. Men vi er aldri bare autoritative. Det er en balanse mellom de fire voksenstilene: autoritær, autoritativ, ettergivende, forsømmende. Av og til må jeg kanskje helle mot å være mer autoritær hvor jeg skal være ekstra tydelig på oppførsel som ikke er akseptabel, men jeg beveger meg alltid tilbake til den autoritative voksenstilen ved å forklare barna hvorfor.

Hovedtyngden ligger på den autoritative. Det er viktig å sette ord på de følelsene man kjenner på. Da viser vi med handling at det er greit å ha følelser.

I alle mine år som pedagogisk leder i barnehagen har vi i grunn alltid vært autoritative, men vi er kanskje mer bevisste nå. Da den autoritative voksenstilen ble satt ord på og

for alvor skulle implementeres i barnehagen tror jeg vi glemte den delen ved å være tydelig – men bare for en liten periode. Vi hadde så stort fokus på å være varme at vi glemte å sette tydelige grenser. Nå er vi tydeligere, samtidig som vi er varme og trygge.

Vi jobber og har jobbet mye på personalmøter og avdelingsmøter ved å være kritiske til praksis. Vi vil utvikle oss og spør oss selv «hva kan vi gjøre for at det skal bli bedre for barna». Vi har begrepsavklaringer hvor vi danner oss samme forståelsen av et begrep. Vi er gode på å reflektere over praksis.

Har dere en anerkjennende væremåte, på hvilken måte?

Ja, vi er anerkjennende i vår væremåte mot barna og ved å møte barna der de er. Det er mange barn som har behov for oss, det er ikke alltid du føler at du strekker til. Alle må ha noen voksne, en de har litt tettere relasjon til. Vi tar høyde for at mennesker er forskjellige. Vi er gode til å erkjenne våre svakheter og vi er åpne på at vi som pedagogiske ledere også trenger veiledning.

Hvordan jobber dere med voksenrollen i barnehagen?

Vi jobber kollektivt. Personalet er innforstått med barnehagens implementerte væremåte, autoritativ. Den autoritative voksenstilen blir en del av deg. Jeg bruker den hjemme på barn og mann, den fungerer ypperlig i voksen-voksen-relasjoner også.

4) Hvordan jobber dere med relasjoner?

Relasjonsbygging er viktig helt fra starten av når det er nytt barnehageår. Vi er bevisst på at det skjer endringer med gruppen når det begynner nytt barnehageår. Vi ser tilvenning sammen med relasjonsbygging. Vi har mange viktige fokus når det gjelder relasjonsbygging:

- Alle skal ha noen å leke med.
- Vi lager gode lekegrupper fra starten av.
- Vi har fokus på mindre lekegrupper.
- Vi er der barna er.
- Vi veileder barna.
- Vi hjelper barn som sliter med relasjonsbygging. Alle skal ha noen å leke med.
- Vi har en forståelse av at ingen barn ønsker å få en utfordrende atferd, det blir like

fortvilende for dem som for oss voksne.

I voksen-barn relasjonen er vi opptatt av å være forutsigbare voksne. Vi er bevisste og drar ikke med oss private utfordringer inn i barnehagehverdagen.

Relasjonsbygging som tiltak for å forebygge utfordrende atferd

- Vi ser at det å legge til rette for små lekegrupper ofte gir god effekt. På denne måten kan vi hjelpe barn å bygge relasjoner.

- Vi har fokus på å rose barna og se etter de gode tingene barna gjør. Vi har også hatt mye fokus på følelser, begrepsforståelse og dialog. Dette ser vi igjen i leken til barna. Jeg synes barn er gode på å lese hverandre, slik som kroppsspråk og ansiktsuttrykk.

- I små lekegrupper som er satt sammen pedagogisk er det minst utfordrende atferd. Mye voksenkontakt.

Utfordringen er bemanning. Det er ikke alltid vi strekker til da det er for få voksne.

- Bevissthet som forebygging: Vi ser at det meste av f. eks utestenging skjer i uteleken.

Hvis vi skal endre noe må vi først se på oss selv – dagsrytme, dagen, voksenstilen, etc.

Utfordringer i praksis:

Vi har stort fokus på verdien av den frie leken, men ser at den i praksis blir forstyrret av alle rutiner og ting som skal skje som stykker opp dagen. Barna bruker tid på å regissere hvem som skal være hvem eller hva, når de først er kommet i gang blir gjerne leken brutt fordi vi skal noe annet. F. eks. måltid eller samling og dermed er det ryddetid. Barna får ofte ikke mulighet til å komme inn i flyten i leken da de blir avbrutt. Jeg mener at det blir for mye brudd i leken. Vi opplever at barn er mer urolige enn tidligere, og det er akkurat som de har mistet lekekompetansen sin. De kommer ofte ikke i gang med leken selv, og må ha hjelp av voksne.

Hva legger dere i begrepet tilknytning ift. relasjonsbygging?

Hvordan etterstreber dere å oppnå tillit og trygghet i relasjonene til barna?

Gjennom å ha en anerkjennende væremåte i relasjonen med barna, og å være forutsigbare trygge voksne. Samt relasjonsbygging og banking time. Gjennom banking

time samler vi på gode opplevelser.

5) Hvordan jobber dere med verdigrunnlaget livsmestring fra rammeplanen?

Informant ser ned i en bok, det er rammeplanen (2017). Hun tar utgangspunkt i den når hun besvarer spørsmålet.

- Jeg har en forståelse av at barn vet mye. De vet at de ikke har lov å slå. Dersom jeg spør dem i samtaler om det er lov å slå svarer de nei. Vi snakker mye om hvordan vi er mot hverandre. Men barn er selvsentrerte og må ofte ha hjelp til å se den andre. Deres behov for vinning er det som gjelder.

- Barna er bevisste på hva det er å stenge noen ute.

- Jeg mener det er viktig å lære barna god gammeldags folkeskikk som bordmanerer.

- Jeg ser at barn ofte blir annerledes sammen med andre barn, noe som kommer av forventninger barna har til seg selv imellom. Sammensetninger gir ulike roller. Utfordrende atferd er smittsomt.

- Ros gir god effekt, men man roser ikke bare for å rose. Rosen må stå i takt med alder/utvikling.

- Annet som er viktig ift. livsmestring er å ha klare forventninger. Barn er glad i grenser.

- Vi trener barna på å bli selvstendige og ser samtidig hvor glade de blir av å mestre det.

La barn være med å hjelpe til og hjelpe andre. Barn tilpasser atferden sin til de eldre og yngre barna.

De eldste får hjelpe de små med påkledning og får kjenne seg nyttige.

- Under livsmestring har vi fokus på fellesskap og vennskap der vi har fokus på verdien ved å hjelpe andre.

- Trivsel er nummer 1. Barna må ha lyst å komme i barnehagen. Barna skal ha venner i barnehagen. Vi har høyt fokus på trygghet – det er når barna er trygge at de tør å vise sitt sanne jeg.

Hva forstår dere med selvregulering og hvordan jobber dere med regulering av følelser i barnehagen?

- Håndtering av vanskelige følelser.

- Verdiene rett og galt.

- Være der i følelsene sammen med barna og hjelpe barna med å sette ord på følelsene sine.

- Vi må gi barna noen verktøy, helt konkret, for å hjelpe dem til selvregulering. For å kunne gjøre det må vi kjenne barna godt og vite hva som fungerer for det enkelte barn.

- Få barna til å reflektere. Hva skjedde nå? Fortell. Hvordan kunne du løst dette på en annen måte?

- Vi må ha bevissthet om at dette er en prosess som tar tid. Og det er mye som kan spille inn. Men for å forstå barn må vi komme til bunns i hva atferden egentlig dreier seg om. Det kan være ting som har skjedd tidligere på dagen, som preger dem resten av dagen.

- Jeg stiller meg undrende til om den dårlige atferden har blitt en kultur hos barn. Vi opplever at barn tilpasser seg til hverandre og kan påvirke hverandre positivt og negativt. Noen barn hemmer seg selv med dårlig oppførsel. Dårlig oppførsel smitter og andre barn kan henge seg på. Når disse barna skilles får de en helt annen atferd. Kanskje kan det være en form for sosial press eller sosial adopsjon. Det er viktig å legge til rette for gode lekegrupper og bryte disse klikkene slik at disse barna får bredere erfaring med andre barn.

6) Hvordan arbeider dere med foreldresamarbeid og også andre instanser som PPT og BUP ift. iverksetting av tiltak?

Vi har tett foreldresamarbeid. Vi har en lav terskel på å ta ting opp. For ikke lenge siden meldte jeg opp en sak til PPT som viste seg å ikke være noen sak. Jeg tenker at det er bedre å melde opp en gang for mye enn for lite, noe som også er i tråd med tidlig innsats.

Hvis jeg forstår deg rett så har dere ingen `vente og se` holdning?

Stemmer. Tidlig innsats handler om å være tidlig ute med å få bekrefte eller avkrefte saker du kjenner på og melder opp.

Vi har foreldremøter der vi går gjennom caser for å belyse viktigheten av bevisstheten rundt voksenrollen i lag med barn. Men det er vanskelig å nå ut til alle foreldre da det ofte er slik at de foreldrene som absolutt burde deltatt på foreldremøtene ikke møter opp.

Da tar vi det opp på foreldresamtalen i etterkant.

Når barn har en utfordrende atferd begynner vi med foreldresamtaler. Dersom det vedvarer har vi undringssamtaler med foreldrene der vi undrer oss over hva det kan være som gjør at barnet reagerer. Deretter kommer det en bekymringssamtale dersom atferden bare fortsetter. Da kommer det et konsultasjonsteam fra PPT som skal hjelpe til i samarbeid mellom barnehagen, foreldrene og PPT og sette opp tiltak sammen.

Alt må skje sammen med foreldrene. Vi må ha foreldrene med på lag.

Det som er bedre i dag ift. før er at barn som sliter ikke blir tatt ut fra resten av gruppa, og vi har tettere samarbeid med spesialpedagoger enn før.

Hvordan opplever dere mottakelsen til foreldrene når dere formidler at barnet deres har en utfordrende atferd?

Mottakelsen er god.

Foreldre er i dag veldig bevisst og opptatt av hvordan deres barn er mot andre. Jeg stiller meg dog spørrende til hvor mye foreldre og barn snakker om dette hjemme.

Vi snakker med foreldrene i bringe og hente situasjoner. Det er viktig å bli ferdig med samtalen i barnehagen slik at de ikke drar det med seg hjem.

Vi skal ikke være bedrevitere, men barnets beste skal bli ivaretatt.

Barnehagen opplever mange krav fra foreldre.

3. Vedlegg

Intervju på bakgrunn av følgende problemstilling «Hva er årsakene til utfordrende atferd hos barn i barnehagen, og hvordan kan personalet møte denne atferden på en god måte?».

Informantens erfaring: 35 års erfaring totalt. 24 års erfaring som lærer på barneskole. Var da lærer på to ulike småskoler i løpet av de årene. Har vært rektor på tre forskjellige skoler.

Hun har en grunnleggende verdi som skinner igjennom på skolens ansatte og på elevene, om at eleven står i sentrum for alt de gjør. De har et godt samarbeid og en god samarbeidskultur.

1) **Hva forstår dere med utfordrende atferd?**

Her forstår jeg spørsmålet som hva vi ser og karakteriserer ved utfordrende atferd, og då tar jeg utg.pkt i elever som går i 1. og 2. klasse og utviklinga som vi har sett de siste åra.

Barn i den alderen ser først og fremst seg selv. I organisert lek i gymsalen ser vi barn som ikke klarer å rette seg etter regler i lek, et eksempel var da vi hadde «haletikken». En gutt sprang og tok alle halene og holdt de tett og godt fast opptil brystet slik at ingen skulle ta halene hans – for det var jo hans haler. Det er mye mer «det er mitt» holdning og «vil ikke»/»vil heller» holdning nå enn det var for bare noen år siden. Vi ser at flere barn mangler sosial kompetanse. De er selvsentrerte og forstår ikke samspill med andre. Jeg, og mange med meg, undrer på om hva dette kan skyldes. Samfunnet vårt endrer seg fort, stadig mer stressende hverdag, og nye element som f.eks nettbrett er en større del av barns hverdag helt ned i 2-årsalder. Dette må nok ha innvirkning på utviklingen, tenker jeg.

Flere barn har problem med konsentrasjon og utholdenhet. Små økter på 10 – 15 min kan være en utfordring for dem. Flere har problemer med å lytte i samling, ta imot enkle beskjeder, rette seg etter korrigerings/ at de ikke alltid har rett, godta at en må rette på arbeid som er gjort – f. eks. hvordan en bokstav blir skrevet. Vise hensyn/ forståelse til/ for andre. Vente på tur. Sinnemestring. La andre sine ting være i fred. Dette er ting vi ikke så i samme grad tidligere.

Hva tenker du om begrepet medvirkning ift. at barn ikke klarer å ta imot enkle beskjeder og godta at de ikke alltid har rett?

(Medvirkning forstått som medbestemmelse).

Her ser vi medvirkning som et elevansvar der vi samarbeider med elevene. Vi tar elevene aktivt med, på denne måten lærer elevene at de er ansvarlig for det som skjer på skolen. De har et ansvar om å bry seg om den andre. Vi har faddere, [der 7](#). klassinger er faddere for 1. klassinger. Vi har en innarbeidet stopp-regel som handler om å si fra til de voksne når noe ikke er greit. Elvenes mening er viktig, [og elevene opplever å bli lyttet til og tatt på alvor](#). Det betyr noe for alle på skolen at hver enkelt ser sin viktige rolle i arbeidet med et godt elevmiljø. De blir tatt på alvor og er en viktig samarbeidspart i skolehverdagen.

Aggresjon hos barn kan oppstå når noe i barnet selv eller i omgivelsene ikke er i balanse, noe som ofte kan føre til en utfordrende atferd. Ifølge Roland et al. er det vanlig å skille mellom to former for aggresjon, reaktiv og proaktiv aggresjon. Hvilken form for aggresjon opplever dere hos barn i 1. og 2. klasse? (Reaktiv aggresjon: aggresjonen er en reaksjon på noe annet. Proaktiv aggresjon: aggresjonen er et middel for «å få det som en vil») (Roland, et al. 2014, s. 55).

Vi ser begge deler, men har sett en økning av den proaktive aggresjonen hos 1. klassingene de senere årene. Men vi opplever også en økning i diagnoser som kan forklare problematferd.

Tiltak: Vi hadde [en elev](#) med ADHD. Personalet [trygget og bygget eleven](#) opp, [med at eleven følte seg sett, god nok, og verdfull akkurat slik eleven var](#). Vi la til rette for at [eleven](#) skulle ha det best mulig. Ved å møte [eleven](#) der [eleven](#) var og [forstå utfordringene som denne eleven hadde, gi små tein på at vi så og ville komme til unnsetning](#), resulterte det til slutt i en [trygg elev](#), uten frustrasjoner som i 5. klasse [kunne skilte med](#) topp score på nasjonale [prøver](#). Det er viktig å se barna, anerkjenne dem slik dem er og gi dem en god ryggsekk som de kan ta med seg videre på sin lange reise.

2) **Når et barn agerer fysisk ved å f. eks. sparke, slå eller spytte. Hvordan håndterer dere slike situasjoner?**

Det er viktig med veiledning når det skjer. Fortell barnet hva du så, og prøv å vise barnet fra den andres perspektiv. «Hadde du likt hvis du ble slått i hodet?».

Vi tar selvsagt situasjonen der og da med å ta til side den som **sparker, slår eller spytter**. Forklarer at dette ikke er greit, og prøver å få eleven til å forstå ved å spør om han/hun ville likt at andre gjør dette mot han/henne. Ber og om at han/hun må ordne opp og si unnskyld. Vi følger dem gjennom hele prosessen og veileder. Svarer en stygt/sier noe upassende til hverandre, veileder vi og forklarer hva som er akseptabelt eller ikke.

Vi gjør ofte avtaler med eleven om at vi skal komme å minne han/hun på «nå seg jeg at.., husker du det vi snakket om..». Vi følger med, observerer.

Vi jobber forebyggende med å ta dette tema opp på foreldremøter og i klassen. **Har ting skjedd snakker vi i klassen om uønskede situasjoner**, men vi bruker andre eksempler om samme problematikk slik at ingen skal føle seg støtt. Det handler om å veilede og minne på gjennom flere retninger. Foreldresamarbeidet er veldig viktig her. Det å snakke med foreldrene og **minne på/ og evt. veilede dem på å være obs på** hvordan vi snakker om og til hverandre. Vi gjentar hvor viktig kommunikasjon er og er tydelige på at man må tenke seg om når man snakker med og om barn, f. eks at vi ikke snakker stygt om andre på butikken Eller at man ikke snakker om andre barn i telefonsamtaler hvor barn hører det som blir sagt. Vi løser problemer på det voksne planet, **sammen med dem det gjelder. Det er da vi kan gjøre noe med saken!**

Dersom dette er en atferd som gjentar seg over tid – hvordan oppleves relasjonen barn-barn og barn-voksen da?

Barn-barn skygger unna og vil helst ikke være i lag med den som **f.eks. spytter**. Vi opplever og at enkelte foreldre ber sitt barn om å holde seg unna. Derfor er dette et tema vi tar opp i klasseforeldremøter – FØR – eventuelle slike ting skjer. Vi jobber i fredstid der dialogen med hjemmet er svært viktig. Dvs. Hvordan snakker vi som voksne/foreldre om skolen og klassekameratene/elevne der? Jo, f. eks. han/hun har det kanskje ikke så greit. Hvordan er du mot han/hun? Kan dere finne på noe kjekt i lag? Har du sagt at du ikke liker at han/hun spytter? Når det har skjedd: Da tar vi en alvorsprat, vi voksne: Med heimen til den som spytter.. og til den dette går utover. Vi

setter krav til foreldrene og jobber for at me kan få en god dialog slik at vi sammen kan finne gode løsninger. Det er vårt mål, og vi har et særlig ansvar for å løse slike situasjoner slik at alle føler seg godt ivaretatt. Det er viktig at barn blir fulgt opp. Foreldrene kan jo finne på noe på fritiden som styrker samholdet. Vi har eksempler på dette i handlingsplanen «handlingsplan for et godt elevmiljø». «Bli sett» og føle at en hører til, er viktig! Å bli tatt med i felleskapet er viktig! Dette må stå som pri 1 for både skole og de der hjemme. Det handler om inkludering og inkluderende fellesskap. Vi som voksne er profesjonelle i disse relasjonene. Vi er på jobb og har et oppdrag. Vi kan risikere å møte barn eller foreldre vi ikke føler oss helt komfortable sammen med/ikke liker, og det kan ha flere årsaker, MEN da må vi være oss svært bevisst og jobbe med det, for det skal ikke skinne gjennom eller påvirke vårt forhold til eleven/foreldrene. Alle har krav på respekt og bli godt ivaretatt. Elevsynet vårt ligg i bunn her og der er alle verdifulle og har potensial som vi i skolen skal hjelpe de å få fram! Finne det positive i hver og en. Vi har i oppdrag å løfte eleven «opp og fram»! Godt samarbeid er då viktig.

3) **Hva legger dere i voksenrollen?**

Varm og trygg, tydelig og grensesettende. Ha omsorg og løfte opp og fram. Det er viktig å ha respekt for det mennesket du møter, gi barna så god ryggsekk som mulig. Barn er folk. Til vanlig møter man folk med respekt. Et menneske i utvikling må møtes med respekt, omsorg og hjelp. Det er erfaring som skiller voksne og barn. Det er viktig å være medmenneske. Vi ser voksenrollen som en tydelig voksen med klare grenser og som følger konsekvent opp det som gjelder. Ha god struktur på dagen. Elevene skal være forberedt på hva dagen vil bringe og hva som blir forventet av dem – både sosialt og i faglig arbeid. Eleven skal hele tiden vite/være kjent med skolens rutiner/regler og hva som blir forventa dem. Klar rolleforståelse og tydelige rammer. Bygge relasjon med elevene og lære dem verdien av den enkeltes rolle i et inkluderende elevmiljø. Dette er ofte et tema i klassen, og et gjentatt tema på morgensamlingene. Dette kan vi aldri legge til side. Vi har begrepsforklaringer, f. eks respekt og respektprogrammet. Vi snakker om hva relasjoner er, empati, osv. og opplever at elevene vet hva de forskjellige begrepene betyr. Vi opplever også at elevene bruker begrepene i språket sitt.

Har dere en anerkjennende væremåte, på hvilken måte?

Vi er anerkjennende i vår væremåte og i vår holdning/tilnærming til barn. Vi har innarbeidet RESPEKT-programmet. Vi har et elevsyn som sier at alle er verdifulle og skal bli sett og at «du er du» og det er mer enn godt nok! Vi prøver å bygge opp en god selvtilit, og da er det viktig at hver elev føler at de mestrer.

Morgenvakten tar imot hver enkelt elev med «God morgen – hvordan har du det i dag?». Vi hilser hver enkelt velkommen inn i klasserommet ved å stå ved døra og si god morgen. Vi er alltid åpen for en samtale om noen trenger det, og tar de med oss til en prat hvis vi føler at noe ikke er som det skal være. Vi har igjen tett kontakt med heimen. «Bestemors lov» gjelder her, og positive lapper blir skrevet til opplesning på morgensamlingen vi har en gang i måneden for alle elevene. Tema på disse samlingene er RESPEKT og hva vi legger i det ordet, [og hvordan vi skal ha det sammen, og at vi alle har et ansvar](#). Fadderordning, aktivitetsdager, [er arena for å aktivt styrke dette arbeidet](#).

4) Hvordan jobber dere med relasjoner?

Relasjoner handler om alt vi gjør. Våre møter med elevene hver dag. At vi er gode forbilder som viser at vi bryr oss om, kan be om unnskyldning, og til og med at vi ikke alltid har rett. Gi oppgaver til elevene som handler om å ta vare på et godt elevmiljø (faddere, TL, gi beskjed dersom noe uønsket skjer, «STOPP»- regelen, vise omsorg, være en god venn.) Mottoet vårt er: «Smil og godt humør skal prege skolen vår» - og for at det skal skje må alle gjøre sitt til at alle har det bra her på skolen. Alle elevene er kjent med at de har et ansvar og vi har en svært god kultur på dette/ godt elevmiljø med ansvarsbevisste elever. Dersom en elev har gjort noe som han/hun synes er dumt/utlignelig, snakker vi med eleven(ene) slik at en på best mulig måte kan komme i mål, og på den måten sikre at eleven/ene møter skolen med «rene ark». Her er samarbeidet med hjemmet særs viktig. De første ukene i 1. klasse er fokuset på relasjonsbygging. Dette tar vi oss tid til før vi begynner på f. eks. bokstavinnlæring. Det å bli kjent med hverandre og skolens kultur gjør en trygg og åpner for læring og samspill. Derfor bruker vi god tid på dette. Viktig arbeid! Aktiviteter i 1 og 2 klasse, hele året, som er med på å bygge relasjoner: 1 dg/v tur. Situasjonsundervisning (lego, tragetonklosser, matte, norsk), øve på å stå i kø og gå inn i klasserommet. Vise at vi bryr oss om uansett. Vi er voksne de kan stole på og ha tillit til. Vi begynner med

bokstavinnlæring når vi vet at det sosiale er på plass. Vi ser an barnas individuelle utvikling og legger til rette for det enkelte barn.

Elevsamarbeid er nøkkelen til gode relasjoner og til tillit.

Hva legger dere i begrepet tilknytning ift. relasjonsbygging?

Hvordan etterstreber dere å oppnå tillit og trygghet i relasjonene til barna?

Vise i praksis, hver dag at vi bryr oss om. Være trygge og inkluderende voksne som viser at vi ser eleven. Lytte og tro på det de sier. F. eks. to opplevelser av en handling kan være like sanne! Opptrer slik at de får tillit, er trygge på oss voksne, og at de kan stole på oss. Ha samtaler med dem – på to-mannshånd. Ha gode felles rutiner.

Veileder i lek og samvær. Stasjonsundervisning. Morgensamling. Bestemors lov, opptre inkluderende, samtaler, samarbeid barnehage-skole, hver elev blir sett hver dag, ansvarlig gjøre hver enkelt elev på hvordan vi har det her på skolen, har tydelige og kjente forventninger til dem, hjelper dem med å få hjelp hvis det trengs, har et tett samarbeid med foreldrene, god og brukervennlig «handlingsplan for et godt elevmiljø» der alle aktører i skolen har fått tildelt ansvar.

5) Hvordan opplever dere at barnehagen håndterer utfordrende atferd i tidlig alder?

Vi vet så lite om hvordan barnehagen håndterer utfordrende atferd. Vi vet at enkelte barnehager har fokus på vennskap og felleskap, det å være en venn, og følger programmet «Å være sammen».

Jeg er usikker, men jeg vet de følger samme programmet som oss: Språkløyper, men det går ikke på atferd, men er like bra i forhold til skiftet barnehage-skole. I kommunen her er vi i gang med å innføre stafettloggen og der skal barnehage og skole inn i samarbeid om utfordringer hos barn. Dette kan bidra positivt i prosessen med å jobbe med utfordrende atferd hos barn. Dette kan bidra positivt i prosessen med å jobbe med utfordrende atferd hos barn. Det er forskjellige rammer og kultur i barnehage og skole. Vi må bli bedre kjent med hverandre slik at vi kan jobbe langs den samme «røde» tråden. MEN det er annerledes for et barn å være i

barnehagen/skolen, og det vil det alltid være.

Vi opplever barn som har en utfordrende atferd i barnehagen faller på plass når de kommer på skolen. Det er faste rammer her, barna vet hva de har å forholde seg til, [på en annen måte enn i barnehagen](#).

Er barnehagen mer forsiktige når de skal ta opp utfordrende situasjoner med foreldre?
Snakker de med foreldre om tiltak?

6) **Opplever dere at barn i 1. klasse har dannet et grunnlag for regulering av følelser?**

JA/NEI. Vi jobber iherdig med dette, men det er en seig masse. Det kunne vært bedre. Det er tydelig at det er mange som er vant til å få det som de vil, og dermed har vansker med å rette seg etter felles regler eller veiledning de får. Sosialt samspill er vanskelig for mange. Er en del som ikke forstår spillereglene både i lek og det å være sammen på en god måte. Det å tape i LUDO f. eks. kan føles helt uakseptabelt for enkelte elever. De er ikke vant med «å tape». De er seg selv nærmest og har lett for å ville bestemme selv. Har ikke den samme respekten for voksne som vi tidligere så. Dette er noe vi opplever over hele landet. Et samfunnsproblem. En utvikling vi har sett de senere årene. Hva er årsaken til dette? Treffer vi ikke dagens barn her på skolen?
Travle foreldre?

Foreldre som er mer venn enn foreldre – som ikke er tydelige nok dukker mer opp enn før. Barn har facebook og andre sosiale media lenge før de er gamle nok. Bruk av nettbrett/spill på PC hjemme i stedet for aktive fritidsaktiviteter???? Vi undres!

Dersom nei, på hvilken måte da?

Hvordan håndterer dere dette?

Vi jobber med dette hver dag. Øver og øver. Vi påpeker hvordan vi vil ha det og vi fokuserer på ønsket atferd fremfor det vi ikke skal gjøre.

Sosial setting: Hvem som kommer i lag, samt hvilken lærer har noe å si for samspillet.

Vi evaluerer hele tiden og legger til rette for barn på en best mulig måte for dem.

Sosial trening med lek og spill. Samtaler rundt hendelser, og ellers på hvordan vi ønsker å ha det.

Er opptatt av å påpeke ønsket atferd i stedet for å henge oss opp i uønska. Da får vi fokuset på hvordan vi vil ha det – ikke hvordan vi ikke vil ha det. Da kommer vi inn i positive sirkler – noe «bestemors lov» hjelper oss med. Ha fokus på det positive og det vil **etterhvert** automatisk være gjeldende! Klasseromsreglene våre sier hvordan vi vil ha det – ikke hvordan vi ikke vil ha det. Viktig!

Kunne barnehagen gjort noe annerledes ift. dette?

Usikker her. Tror det er mye godt arbeid i barnehagen. De har en annen setting enn oss på skolen, og vi ser at mange elever glir fint inn i skolen, selv om de har hatt problemer i barnehagen. Vi har kanskje en strammere organisering?

Barnehagen kan bli flinkere på å være tydelige med foreldre, **tenker jeg, men vet ikke**. Vi burde gjerne fått bedre kjennskap til hverandre og hvordan vi jobber for å finne noen fellesnevner?

Hvilke grunnleggende verdier setter vi høyest i barnehagen – skolen? Hvilken kultur har vi? Hvor er vi like/ulike? Her kan vi lære mye av hverandre!

Da overgangen skjedde ved at 6 åringene skulle inn i skolen opplevde jeg å se hvor forskjellige barnehage og skole var. Både rammer og kultur. Vi **forsto** ikke hverandre. Vi må jobbe tettere sammen. Det er en utvikling, men vi får det ikke helt til.

7) Hvordan arbeider dere med foreldresamarbeid og andre instanser som PPT og BUP ift. iverksetting av tiltak på utfordrende atferd?

Foreldresamarbeid: vi må aldri glemme at det er foreldrene som kjenner sitt eget barn best – og at vi ut fra det ikke må være redd for å ta opp tema med dem. God åpen dialog er viktig. Sammen må vi finne gode løsninger, kanskje gjeldende både hjemme og på skolen.

Vi kan ha møter der PPT eller BUP er tilstede.

Ellers: Informasjonsflyt begge veier. Storforeldremøter med tema som elevmiljø/9a lov og rutine, klargjøre forventninger til hverandre (serviceerklæring), klasseforeldremøter 2 ganger i året, Visma-meldinger, ukeplaner, månedsbrev... samtaler... Vi er tilgjengelige. Samarbeide om hver elev, og elevene, er særs viktig for

oss på skolen. Sammen klarer vi det meste. Foreldre er særs viktige samarbeidspartnere!!!

PPT kommer en gang i måneden på observasjon og veiledning på elev, klasserom, klasse, m. m.

BUP kartlegger og kommer med sine konklusjoner/råd når det er elever som gjerne får diagnoser.

4. Vedlegg

Intervju på bakgrunn av følgende problemstilling «Hva er årsakene til utfordrende atferd hos barn i barnehagen, og hvordan kan personalet møte denne atferden på en god måte?»

Informanten har totalt 23 års erfaring i arbeid med barn. Han begynte som assistent. Har jobbet som førskolelærer i 19 år. Han jobber i dag som pedagogisk leder.

1) **Hva forstår dere med utfordrende atferd?**

Utfordrende atferd handler ofte om aggresjon. Sees ofte som noe som går utover andre barn og også voksne. Eller at det blir skade på fysiske ting.

Er dette noe som går under den reaktive formen for aggresjon?

Ja, det er denne som viser best igjen.

Aggresjon hos barn kan oppstå når noe ikke er i balanse, noe som ofte kan føre til en utfordrende atferd. Ifølge Roland er det vanlig å skille mellom to former for aggresjon, reaktiv og proaktiv aggresjon. Hvilken form for aggresjon opplever dere hos barn i barnehagen? (Reaktiv aggresjon: aggresjonen er en reaksjon på noe annet. Proaktiv aggresjon: aggresjonen er et middel for «å få det som en vil») (Roland, et al. 2014, s. 55).

Den proaktive aggresjonen viser seg som en truende atferd for å få andre til å gjøre som de selv vil. Vi ser det i sammenheng med den kognitive og emosjonelle utviklingen til barn der eldre barn danner seg strategier. Om de har en intensjon med det de gjør er uvisst, men de har hatt en utvikling i det kognitive som har gitt dem mer kompetanse og bevissthet rundt en handling.

Jeg tror at det er mest av den proaktive aggresjonen.

Den reaktive er lett å se da det ofte gjør vondt, mens den proaktive kan gå litt under radaren. De som er A og B i den mobbtrekanten til Pål Roland er ofte vanskelige å se

i barnehagen. I skolen har det skjedd en utvikling på det kognitive planet hos barna som viser seg i at A utøver størst makt i denne trekanten. Mens i barnehagen er det likere innflytelse mellom A og B slik at de kan påvirke andre. Det store gapet i status er ikke så stort i barnehagen. Status i barnehagen ligger mer på alder, hvem som er størst og eldst.

Den reaktive er i større grad selvbevisst, f. eks sier barn «der gjorde jeg noe galt». Vi som voksne forventer mer reaktiv aggresjon hos de yngste. Det er veldig lite vold blant 4-åringene. Vi ser en tydelig forskjell i kognitivt nivå fra alderen 3-4 år. Når barn er 5 år er den reaktive aggresjonen så godt som borte. Men vi ser også at når den ene avtar kommer den andre sterkere.

Aggresjon på godt og vondt. Den befester sosial status. Barn bruker artefakter, f. eks. kule leker. «se!». Henger tett sammen med aggresjon. Barn har da på en måte makt, status, ved at de har en kul leke som de andre barna legger merke til.

2) **Når et barn agerer fysisk ved å f. eks. sparke, slå eller spytte. Hvordan håndterer dere slike situasjoner?**

Vi ønsker å jobbe med relasjoner og ha et sosialt perspektiv. Vi tar alle involverte parter på alvor. Alle skal få føle seg sett, fremfor å føle seg «liten» - (forstått som makt/avmakt – føle seg liten). I utfordrende situasjoner har vi som voksne mulighet til å jobbe med barnas etiske moral.

Konflikt er en viktig mulighet for voksne og bør ses som en mulighet. En skal forholde seg til konflikter og lære barna hvordan vi forholder oss.

Vi jobber mye med konflikter når vi jobber med barns etikk og moral. Den som har det verst blir håndtert først. Vi stiller åpne spørsmål, f. eks. «hva var det som skjedde nå?» Vi snakker om følelser «hva tror du han/hun føler nå når du slår – glad, trist...». Ved å møte barna i situasjonen opplever jeg at sinnenivået hos barn synker. Jeg er tydelig i situasjonen, f. eks. ved å kommunisere til de involverte at nå snakker jeg med han/hun, da må du vente på tur.

Jeg tror det er viktig å være bevisst på den pragmatiske siden ved språket – brukssiden.

Tiltak:

Tidligere i atferdsterapi var relasjon noe helt annet. Ved kartlegging må de voksne forstå i kontekst, samt være bevisst hvilken definisjonsmakt de har. Vi kan ikke bare tenke behaviorisme, sosiobehaviorisme er viktig. Vi jobber kollektivt på avdelingsnivå for å møte barna på en best mulig måte.

Vi bruker observasjon, men sjelden formell observasjon. Det går mest i den uformelle observasjonen som vi tar videre retrospektivt. Det er viktig å ha evne til å observere der og da.

Opplever dere noen forskjell på før og nå ift. foreldre og oppdragelse? På Roland påstår at foreldre er mer ettergivende i dag enn det de var før, hva tenker du?

Jeg er usikker på om det er forskjell på før og nå. Jeg tror foreldre alltid har vært usikre. Jeg som pedagog får grundig mulighet til å observere foreldre, samtidig som vi ser gjennom å observere barna hvordan konflikter blir håndtert hjemme. Det er ofte en friksjon mellom den indre og den ytre fasaden. Foreldre i dag er veldig bevisst på hva som forventes og hvordan ting bør være. Dermed snakker de ut fra ønsket situasjon, mens vi ser at dette ikke alltid stemmer og kan trekke paralleller mellom den fasaden man vil vise utad, og den indre fasaden. Altså slik det faktisk er.

Dersom dette er en atferd som gjentar seg over tid – hvordan oppleves relasjonen barn-barn og barn-voksen da?

Det blir en slitasje i den sosiale relasjonen som ofte blir til en negativ spiral. Voksne blir frustrerte og himler gjerne med øynene.

I den første rammeplanen som kom i år 96/97 var det et fokus om profesjonell omsorg som går ut på at vi skal være profesjonelle i relasjoner. Om det er noen man ikke liker, skal ikke det vises.

Løsningen er helt enkelt banking time. Vi setter inn penger i relasjonsbanken i fredstid slik at vi kan ta dem ut i krigstid. På denne måten danner vi en gjensidig tillit og trygghet med barna. Dette styrker den sosiale relasjonen. Dette blir brukt som et verktøy i barnehagen.

Barn-barn: vi legger ofte opp til små lekegrupper. Og vi setter ofte barn som er i en

konflikt inn i lekegrupper på to og to slik at de må forholde seg. Vi tar det også på samtalenivå der vi er tydelige på dette ved å se den andre. Øver på dette.

3) **Hva legger dere i voksenrollen?**

Preget av COS – circle of security og Være sammen. Det er mest av COS. Følelser er blitt tydeligere for voksne enn tidligere. Vi har en autoritativ voksenstil. Men vi har vært mer ettergivende ved jobbing av COS. Det er viktig å ha en grensesetting. Vi er sterke på COS og moderer oss i være sammen.

Jeg ser lite autoritære voksne, samt fraværende/ forsømmende. Vi har voksne som er flinke til å være pålogga og er tett på.

Har dere en anerkjennende væremåte, på hvilken måte?

Ja. Vi snakker en del i lag. Viktig å skryte over ting som går bra og ha en anerkjennende væremåte. Det å bekrefte og utvide er viktig. F. eks. «Ja, se den – den var fin. Har du sett denne på film også?». Det er viktig at barnet føler seg sett.

Hvordan jobber dere med voksenrollen i barnehagen?

Vi jobber med det. Det er viktig med kunnskap i bånd. Dette dannes ved kursing og kompetanseheving. Vi tar det på møtenivå. IGP – individ, gruppe, plenum. Vi snakker om COS. På personalmøter skriver vi praksisfortellinger der alle går gjennom og hver og en i personalet forteller sine tanker rundt praksisfortellingen om hva som er viktig for dem. Dermed diskuteres det videre på gruppenivå. Barnehagen er en lærende institusjon. Vi bruker mye kollektiv meningsdannelse – personalmøter, avdelingsmøter.

Det vi gjør minst er viktig å få frem det også: Vi kan bli flinkere på å kommentere til hverandre når ting ikke er så bra. Vi er ikke så flinke til å konfrontere hverandre. Det er lettere å vente litt og se til neste gang, fordi den relasjonen kan repareres. Men vi burde være flinkere til å være kritiske til oss selv og hverandre. Arbeidslivet har en del å lære av familielivet der da vi er mye ærligere hjemme og tør å si fra, mens på jobb er dette vanskeligere.

Hvordan er dette ift. foreldresamarbeid? Er det vanskelig å være ærlige om staa i

barnehagen til foreldrene?

Det er lettere å ta kontakt med foreldrene når noe ikke er så bra. Den profesjonelle holdningen kommer til uttrykk da vi har en bevissthet om at det er noens liv vi danner her. Omfanget er mye større.

Men vi kan bli enda ærligere med foreldre og stå tydeligere til rette for ting.

4) Hvordan jobber dere med relasjoner?

Alt handler om relasjoner. De voksne er også en del av relasjonen. Vi tenker veldig mye på relasjoner. Det er viktig at relasjonsredskapet ligger i bånd – slik som banking time.

Utfordrende atferd: Vi prøver å ta tak i relasjonen og legge til rette. Vi setter barn sammen i pedagogiske lekegrupper som et middel fordi vi ønsker at de skal få en relasjon. Dette gjør vi på bakgrunn av at vi ser de har mange egenskaper som kan harmonere i lag.

Konflikter: Nå jobber vi med å reparere relasjoner. Før var det kanskje mer straff/reaksjonsatferd. Straff må ut.

Hva legger dere i begrepet tilknytning ift. relasjonsbygging?

Jeg skiller ikke så mye mellom tilknytning og relasjonsbygging. Vi må ha logga tid sammen. Det er handlinger bak tilknytning og relasjonsbygging.

Hvordan etterstreber dere å oppnå tillit og trygghet i relasjonene til barna?

Når vi jobber med relasjoner, kommer tillit og trygghet gjennom den tiden vi bruker i lag. Gjennom å møte hverandre, se hverandre, voksne som er tett på over tid. Barn ser andres og voksnes handlingsmønster. Vi blir kjent med hverandre som gir en del av forutsigbarheten og tilliten. Av de erfaringene og handlingene som gjentas over tid skapes det en forventning på hvordan relasjonen er. «Hvis jeg gjør sånn, gjør sikkert han sånn».

5) **Hvordan jobber dere med verdigrunnet livsmestring fra rammeplanen?**

Vi jobber ikke bevisst med livsmestring. Jeg vil ikke si at vi har et bevisst forhold til det. Barnehagen er en institusjon som er opptatt av at barna skal oppleve mestring. Vi gir tilbakemeldinger. Før skulle en ikke si «flink». Nå kan vi si «så fin tegning du har laget, kan du fortelle hva du har tegnet her?». Mestring jobber vi med.

Samfunnet har hatt en stor omveltning. Vi ser at noen barn har stress i seg og noen har depresjon.

Jeg forholder meg ikke så mye til livsmestring.

Vi har samarbeidsmøter med helsestasjon.

Barnehagen har for lite kompetanse om psykisk helse.

Kanskje dette er noe vi kan lære mer om fra de som jobber med helse. Den ulike kompetansen – hvordan jobbe med den.

Det er potensiale for samarbeid: Ift. overgangen barnehage-skole har skolen overføringsmøte. Men om man har barn som skal begynne på forskjellige skoler kan vi se at skolen prioriterer ulikt. Noen skoler er flinke til å ha overgangsmøter, mens andre ikke. Det har vært en bedring i samarbeidet med skolen. Men, samtidig savner vi infoflyt ift. barn med spesielle behov.

PPT har innført en regel om blanke ark som ikke virker helt logisk. Det går ut på at barn skal starte med blanke ark når de begynner på skolen. Men hva med forskningen som viser til sammenhengen mellom de som begynner å snakke sent og dysleksi i 5. klasse. Hvordan kan skolen legge til rette best mulig i overgangen dersom de ikke vet noe om hva barnehagen har sett.

Jeg tror skolen ser litt etter barnehagen. Tidlig innsats er viktig. Det er her det skjer.

Hva forstår dere med selvregulering og hvordan jobber dere med regulering av følelser i barnehagen?

Selvregulering begynner å bli et tema når barn er 4 år. Evnen til å se seg selv må være til stede. Det tar tid hos 3 åringen. Hos 4 åringen ser vi resultater og har mulighet til å snakke generelt. Vi øver på redskaper «hente en voksen».

4 åringen husker dette til neste gang, mens 3 åringen husker det ikke. Vi må se an barnets utvikling og veilede dem der fra. Til en 3 åring kan man si at «nå vil jeg at du

setter deg her». Det må være konkret. Jo eldre barna blir, jo mer kan vi metakommunisere. Ved utvikling bli metaevnen større. Metakommunikasjon er viktig her (samtale om samtalen).

6) Hvordan arbeider dere med foreldresamarbeid og også andre instanser som PPT og BUP ift. iverksetting av tiltak?

Foreldresamarbeid: vi er flinke til å forstå hva vi syns, men ikke alltid like flinke til å formidle det til foreldre. Det er i grensetilfellene vi bør være flinkere. Ved tydelige vansker er vi flinke og profesjonelle.

Det er ofte snakk om penger ift. kapasitet. Vi ser tiltak som en investering i fremtiden, og som en del av tidlig innsats. Da slipper man kanskje å få det igjen når barnet er 20 år og lever på Nav.

Det blir opp til PPT og kommunen å sette grenser for hvilke tiltak de vil investere i. Vi er avhengig av PPT, kommunen og BUP – det allmennpedagogiske her.

Ellers jobber vi med BTI – bedre tverrfaglig innsats.

Stafettloggen, som er et tverrfaglig samarbeid.

Observasjon.

Det som er bra i dag er at barnehageloven er tydelig på spesial hjelp. Der fremgår det av lov at barn som har behov for spesialhjelp skal få det.